

MESTO PRE MLADÝCH

Odporúčania pre tvorbu stratégií zameraných
na mladých ľuďoch z rozmanitých skupín

MESTO PRE MLADÝCH

Odporúčania pre tvorbu stratégií zameraných
na mladých ľudí z rozmanitých skupín

MESTO PRE MLADÝCH

Odporúčania pre tvorbu stratégií zameraných
na mladých ľudí z rozmanitých skupín

Autorky

Elena Gallo Kriglerová
Jana Kadlečíková
Alena Holka Chudžíková
Michaela Pišová
Mária Mokrú

Vydalo Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Špitálska 10, 811 08 Bratislava
www.cvek.sk

Neprešlo jazykovou korektúrou
Obálka a grafická úprava: Miloslav Duchoň
Produkcia: Bright s.r.o.
Náklad: 100 ks
Vydanie: prvé

© Centrum pre výskum etnicity a kultúry

Projekt podporila Európska únia v rámci programu Erasmus+ 2021-2027 – KA210-mládež

Financovaný
Európskou úniou

OBSAH

ÚVOD.....	5
PREČO VENOVAŤ POZORNOSŤ MLADÝM ĽUĐOM A ŠPECIFICKY MLADÝM ĽUĐOM Z MENŠÍN V LOKÁLNYCH POLITIKÁCH?	6
AKÝMI PRINCÍPMI SA RIADIŤ PRI TVORBE STRATÉGIÍ ZAMERANÝCH NA MLADÝCH ĽUDÍ?	8
ČO POTREBUJÚ MLADÍ ĽUDIA Z MENŠÍN A ZRANITEĽNÝCH SKUPÍN?.....	10
JE LEPŠIE UPLATŇOVAŤ MAINSTREAMING ALEBO VYTVÁRAŤ SAMOSTATNÚ STRATÉGIU PRE MLADÝCH ĽUDÍ Z MENŠÍN?.....	13
AKÝM TÉMAM JE DÔLEŽITÉ VENOVAŤ POZORNOSŤ?.....	14
DÁTA A MAPOVANIE POTRIEB MLADÝCH ĽUDÍ	14
PARTICIPÁCIA MLADÝCH ĽUDÍ A ICH ZAPÁJANIE DO TVORBY POLITÍK.....	18
OBČIANSKA ANGAŽOVANOSŤ	21
PREPÁJANIE RÔZNYCH KOMUNÍT A MLADÝCH ĽUDÍ.....	24
VYTVÁRANIE BEZPEČNÝCH PRIESTOROV PRE MLADÝCH ĽUDÍ	28
POSKYTOVANIE PORADENSTVA A SLUŽIEB PRE MLADÝCH ĽUDÍ	30
ZABEZPEČOVANIE INFORMOVANOSTI ROZMANITÝCH SKUPÍN MLADÝCH ĽUDÍ O AKTIVITÁCH V MESTE.....	33
ROZVOJ ZRUČNOSTÍ, SCITLIVOVANIE A VZDELÁVANIE ZAMESTNANCOV/KÝŇ SAMOSPRÁV V TÉMACH ROZMANITOSTI	36

ÚVOD

Populácia mladých ľudí v mestách a obciach na Slovensku je čoraz rozmanitejšia. Centrum pre výskum etnicity a kultúry sa vo svojich výskumných i advokačných aktivitách dlhodobo venuje situácii, potrebám, ale aj participácii rôznych menšinových a zraniteľných skupín, vrátane mladých ľudí. Jedným z výsledkov našich snáh je aj tento dokument, ktorého cieľom je poukázať na to, že mladí ľudia sú dôležitou súčasťou miestnych spoločností. Pri tvorbe verejných politík aj na lokálnej úrovni je preto nevyhnutné venovať pozornosť ich potrebám a špecifikám.

V tomto dokumente sa snažíme poukázať práve na spomínanú rozmanitosť populácie mladých ľudí, ktorá ovplyvňuje to, ako vnímajú svet, aké sú ich potreby, ale aj na rôzne bariéry, ktorým vo svojich životoch čelia. Výskum, ktorý CVEK realizoval v roku 2022 medzi mladými ľuďmi z menších a zraniteľných skupín v Bratislave a okolí, ukázal, že často zažívajú neprijatie zo strany väčšinovej spoločnosti. Taktiež čelia nerovným podmienkam v prístupe k rôznym službám či možnostiam seberealizácie a ťažšie si hľadajú svoje miesto v spoločnosti.

Potrebám rôznych menšinových a zraniteľných skupín sa zároveň vo verejných politikách často nedostáva toľko pozornosti, koľko by bolo potrebné. Zodpovednosťou miest a obcí by pritom malo byť vytváranie podmienok pre kvalitný život pre všetkých svojich obyvateľov. To však vyžaduje reflexiu ich rozmanitých potrieb v lokálnych politikách, opatreniach a aktivitách.

Týmto dokumentom sa snažíme upriamiť pozornosť tvorcov politík na lokálnej úrovni na skupinu mladých ľudí, a zvlášť mladých z menších a zraniteľných skupín, ich potreby, bariéry, ktorým čelia, ale aj možnosti pre využitie ich potenciálu. Zdôrazňuje dôležité aspekty, na ktoré by sa pri tvorbe verejných politík zameraných na mládež nemalo zabúdať. Je teda určený pre tvorcov politík, ale aj všetkých aktérov, ktorí realizujú aktivity, projekty či podporné opatrenia pre mladých ľudí, a špecificky pre mladých z menších a zraniteľných skupín.

Odporúčania, ktoré dokument obsahuje sú výsledkom viac než ročnej spolupráce¹ s mladými ľuďmi z rôznych prostredí a menšinových skupín, ktorí nám poskytli svoje cenné perspektívy a skúsenosti. Boli pre nás inšpiráciou, ktorú chceme sprostredkovať ďalším dôležitým aktérom.

¹ Viac o tejto spolupráci si prečítate tu <http://cvek.sk/a-part-for-all-podpora-participacie-mladych-ludi-z-rozmanitych-skupin/>

PREČO VENOVAŤ POZORNOSŤ MLADÝM ĽUĎOM A ŠPECIFICKY MLADÝM ĽUĎOM Z MENŠÍN V LOKÁLNYCH POLITIKÁCH?

Mladí ľudia sú v našej spoločnosti často prehliadaní, vo verejných politikách sa len zriedka venuje dostatočná pozornosť ich potrebám, záujmom či názorom. Mnohí z nich zo Slovenska odchádzajú, pretože necítia, že by tu mohli žiť kvalitný a dôstojný život. Viac ako 20 % slovenských študentov a študentiek študuje v zahraničí, pričom priemer ostatných krajín EÚ sú len 4 %.² Mnohí ďalší odchádzajú za prácou. Dáta ukazujú, že veľká časť z nich sa na Slovensko nevracia. Až polovica mladých vzdelaných ľudí uvažuje o odchode zo Slovenska.³

Pre mladých ľudí je dôležité, aby vnímali Slovensko ako „**svoju krajinu**“. Krajinu, na ktorej im záleží, kde má zmysel aktívne sa podieľať na rozvoji spoločnosti. Je dôležité, aby cítili zodpovednosť jednak za svoj život, ale aj za rozvoj miestnej komunity a celej krajiny.

Mladí ľudia tiež majú **jedinečné potreby a záujmy**, ktoré sa líšia od ostatných vekových skupín. Samosprávy, ale aj iní aktéri by mali mať na pamäti, že mladí ľudia sú v kľúčovom období svojho života, keď formujú svoju identitu a budúcnosť. Preto je dôležité, aby politiky na lokálnej úrovni zahŕňali opatrenia, ktoré **podporujú vzdelávanie, kultúru, šport aj zamestnanosť** pre mladých ľudí.

Okrem toho môže mať takáto podpora **pozitívny vplyv na celé miestne spoločenstvo**. Mladí ľudia majú často inovatívne nápady, ktoré môžu prispieť k rozvoju miestnej ekonomiky a kultúry. Samosprávy by preto mali pre mladých ľudí vytvárať priestor, aby sa mohli zapojiť do rozhodovacieho procesu a vyjadriť svoje názory a nápady.

Mladí ľudia z menšín často necítia, že by Slovensko bolo krajinou, ktorá ich rešpektuje a vytvára im podmienky pre dôstojný život. Mnohí z nich pociťujú a zažívajú diskrimináciu, nemajú podporu zo svojho blízkeho okolia ani od inštitúcií. Niektorí z nich sa necítia bezpečne (najmä LGBTI+ komunita a cudzinci), iní čelia mnohým bariéram v snahe uspieť (mladí so zdravotným znevýhodnením, Rómovia). Lokálne samosprávy by však mali zabezpečiť rovnosť príležitostí v oblastiach vzdelávania, zamestnania, zdravotnej starostlivosti a ďalších pre všetkých svojich obyvateľov.

2 Úrad vlády SR (2023), 'Pre budúcnosť našej krajiny je nevyhnutné, aby mladí ľudia neodchádzali pracovať do zahraničia', 21. júna 2023.

3 CVTI SR (2021), 'Každý druhý mladý a vzdelaný uvažuje o odchode zo Slovenska', Veda na dosah, 10. júla 2021.

Aby boli rešpektované potreby a záujmy mladých ľudí z menšín, mali by byť aj oni **zastúpení vo verejnom živote** a mali by mať možnosť podieľať sa na rozhodovacích procesoch. Zabezpečiť by to mali lokálne samosprávy.

Mladí ľudia sú potenciálnymi lídrami spoločnosti a špecificky na Slovensku je veľmi dôležité, aby sa takýmito mohli stávať aj mladí z menšín či zraniteľných skupín. Lokálne stratégie majú veľký potenciál prispievať k procesom, ktoré motivujú mladých ľudí, aby ostávali v krajine či danom meste, podieľali sa na jeho rozvoji a stávali sa dôležitými aktérmi zmien.

Aj Stratégia pre mládež na roky 2021 až 2028⁴ hovorí o význame pozornosti komplexne venovanej mladým ľuďom a zdôrazňuje spoluprácu rôznych sektorov verejnej správy a občianskej spoločnosti, pričom lokálnym samosprávam pripisuje veľmi dôležitú úlohu.

Slovensko sa prijatím tejto stratégie zaväzuje vytvárať také podmienky pre mladých ľudí, ktoré im umožnia naplno rozvinúť svoju osobnosť, potenciál, slobodne sa realizovať a byť plnoprávnymi členmi spoločnosti. Zároveň im pomôžu nadobudnúť vedomosti, zručnosti a skúsenosti, ktoré im prinesú osobné naplnenie, napomôžu viesť kvalitný život, začleniť sa na trhu práce, či založiť si vlastnú rodinu v dospelom veku.

Ciele Stratégie pre mládež a k nim prislúchajúce opatrenia prispievajú a napomáhajú tomu, aby mladí ľudia konali udržateľne, morálne a zodpovedne, mali kľúčové kompetencie potrebné pre život, boli aktívnou súčasťou komunity a spoločnosti, mysleli kriticky a kreatívne, poznali svoje práva, a dbali na svoje fyzické a psychické zdravie.⁵

K naplňaniu týchto cieľov by mala prispieť práve spolupráca štátnych orgánov so samosprávami, občianskou spoločnosťou a ďalšími aktérmi. V Stratégii pre mládež štát vyjadruje podporu samosprávam v tvorbe lokálnych politík, ktoré budú viesť k aktívnej participácii mladých, zberu dát o ich potrebách, zvyšovaniu kvality práce s mládežou a zabezpečeniu adekvátneho financovania týchto aktivít.

4 MŠVVaŠ SR (2021), 'Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021-2028'.

5 MŠVVaŠ SR (2021), 'Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021-2028'.

AKÝMI PRINCÍPMI SA RIADIŤ PRI TVORBE STRATÉGIÍ ZAMERANÝCH NA MLADÝCH ĽUDÍ?

Tvorba stratégií zameraných na mladých ľudí na lokálnej úrovni by sa mala pridržovať niekoľkých základných princípov:

Rešpekt k diverzite a podpora identít mladých ľudí

Aj na Slovensku sa mestské spoločenstvá stávajú čoraz rozmanitejšími, a platí to aj pre komunity mladých ľudí, ktorých rôzne špecifické potreby treba zohľadňovať pri tvorbe strategických dokumentov. Tým, že uznáme a vyjadríme rešpekt voči rozmanitosti (namiesto toho, aby sme ju bagatelizovali alebo ignorovali), otvárame oveľa širšie možnosti pre vytváranie súdržnej spoločnosti. Vytvárame tak oveľa viac možností na hľadanie toho, čo máme spoločné. Prejavenie rešpektu rôznym identitám mladých ľudí a tvorba opatrení, ktoré tieto rozmanité identity podporujú, u nich posilňuje pocit príslušnosti k miestnemu spoločenstvu a k vytváraniu spoločnej identity.

Rovnosť a nediskriminácia: rovnakosť nie je rovnosť

Princíp rovnosti a nediskriminácie je základným pilierom každej demokratickej spoločnosti. Proces tvorby stratégií zameraných na mládež má byť pevne ukotvený v rovnosti a nediskriminácii, pretože len tak zabezpečíme, aby stratégie a ich opatrenia reagovali na reálne potreby rozmanitých mladých ľudí. Je však dôležité uvedomiť si, že **rovnakosť nie je rovnosť** – to znamená, že rovnaký prístup ku všetkým mladým ľuďom bez ohľadu na ich špecifické potreby a možnosti v skutočnosti môže viesť k znevýhodňovaniu niektorých skupín.

Pri tvorbe stratégií zameraných na mládež by teda princíp rovnosti mal znamenať taký prístup, ktorý berie do úvahy špecifickosť situácií rozmanitých mladých ľudí a vyrovnáva šance pre tých, ktorí patria k znevýhodneným či zraniteľným skupinám bez toho, aby ktorúkoľvek z nich znevýhodňoval.

Inkluzívnosť: je dôležité myslieť na všetkých

Pri príprave stratégií a opatrení zameraných na mládež je kľúčové, aby ich tvorcovia brali do úvahy potreby rozmanitých skupín mladých ľudí. Navrhované opatrenia nesmú nikoho znevýhodňovať, vylučovať a nesmú mať negatívny dopad na niektoré skupiny mladých ľudí. Napríklad pri plánovaní podporných služieb pre mladých ľudí je potrebné zvažovať, či k týmto službám budú mať prístup aj rôzne zraniteľné skupiny mladých ľudí (napr. mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením, mladí ľudia s cudzineckým pôvodom a pod.).

Participatívnosť: aj mladí majú čo povedať k opatreniam, ktoré sa ich týkajú

Na to, aby stratégie zamerané na mladých ľudí skutočne reflektovali ich potreby, je kľúčové, aby ich tvorba prebiehala participatívne. To znamená, že do procesu tvorby je potrebné zapájať všetkých relevantných aktérov, ale predovšetkým mladých ľudí. Netreba však zabúdať na to, že populácia mladých ľudí je veľmi rozmanitá. Je teda dôležité do procesu tvorby stratégií zapojiť zástupcov a zástupkyne rôznych skupín a komunit mladých ľudí, teda aj tých z menších a zraniteľných skupín, ktorí k takýmto

procesom zvyčajne majú sťažený alebo žiadny prístup. Dôležitú úlohu tu môžu zohrávať tzv. „blízki dospelí“, ktorí ich môžu týmito procesmi sprevádzať a poskytovať im podporu. Hlas mladých ľudí v procese tvorby stratégií však musí byť skutočne vypočutý a braný do úvahy. Mladí ľudia sa tak stávajú aktérmi zmeny, nielen objektom politik.

Ukotvenosť v dátach (evidence based policies): musíme vedieť, čo mladí skutočne potrebujú

Na to, aby strategické dokumenty dokázali adekvátne reagovať na potreby rozmanitých mladých ľudí, majú byť založené na spoľahlivých dátach. Takéto politiky dokážu s väčšou pravdepodobnosťou účinnejšie riešiť problémy, na ktoré sú zamerané.

Ak sú rozhodnutia podložené dátami a výsledkami výskumov, je pravdepodobnejšie, že prinesú pozitívne výsledky. Tvorba stratégií založená na dátach tiež pomáha efektívne rozdeľovať zdroje a umožňuje priebežné hodnotenie a úpravu opatrení. Je preto kľúčové, aby mesto **mapovalo situáciu a potreby (rôznorodých) mladých ľudí** v konkrétnych oblastiach (napr. v oblasti participácie, voľnočasových aktivít, prístupu k sociálnym a podporným službám, prístupu k službám duševného zdravia a pod.) a využívalo takto získané dáta pri tvorbe aj implementácii stratégií zameraných na mládež.

ČO POTREBUJÚ MLADÍ ĽUDIA Z MENŠÍN A ZRANITEĽNÝCH SKUPÍN?

Mladí ľudia z menšín a zraniteľných skupín môžu čeliť špecifickým životným situáciám a mať špecifické potreby v porovnaní s ich rovesníkmi z väčšiny populácie. Mnohí z nich zažívajú diskrimináciu a sociálne vylúčenie, chýba im pocit bezpečia v spoločnosti, pretože ich identita nie je spoločensky akceptovaná, a čelia mnohým bariéram v snahe mať kvalitný život či úspech.

Výskum „Mladí ľudia z menšín“ z roku 2022, ktorý bol zameraný na špecifickú situáciu Rómov a Rómok, cudzincov, LGBTI+ komunity, mladých so zdravotným znevýhodnením a mladých zo socio-ekonomicky znevýhodneného prostredia, priniesol zistenia, ktoré môžu pomôcť porozumieť, akým bariéram mladí ľudia z týchto skupín čelia v rôznych oblastiach svojho života. Zároveň poukazuje na ich potreby v rôznych oblastiach. V nasledujúcej časti preto prinášame zosumarizované špecifické potreby mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín a situácie, ktorým čelia.

Rešpekt voči menšinovým identitám

Pre mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín je prijatie svojej menšinovej identity často náročným a dlhodobým procesom, a to najmä, ak necítia akceptáciu a rešpekt zo strany okolia i väčšiny spoločnosti.

Veľmi často majú **pocit neprijatia** a z toho prameniace nízke sebavedomie. Často sa cítia osamelo a majú pocit, že nezapadajú do spoločnosti. Mnohí a mnohé z nich sa najmä v školskom prostredí stretávajú s podceňovaním či šikanou. Tá často prichádza nielen od spolužiakov, ale aj od učiteľského zboru. Mnohí z nich preto volia skrývanie svojej identity. Napríklad Rómovia radšej hovoria, že sú cudzinci, ľudia z LGBTI+ komunity svoju identitu vôbec neprezentujú navonok, pretože im chýba pocit bezpečia. Mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením zasa často cítia neprijatie, lebo okolie ich považuje za menej schopných. Rešpekt voči menšinovej identite je tak jednou z kľúčových potrieb na to, aby mohli byť otvorene tým, kým sú, a vytvárali si tak skutočný pocit prináležania.

Prepájanie rôznych komunít

S nedostatočným pocitom bezpečia a neprijatím zo strany spoločnosti súvisí aj to, že mladí ľudia z niektorých menšín majú tendenciu vytvárať si sociálne vzťahy a priateľstvá skôr v rámci svojich uzavretých komunít. Takto fungujú najmä mladí ľudia z LGBTI+ komunity, ale aj mladí ľudia s migračným pôvodom, ktorí síce vytvárajú zmiešané skupiny, ale častokrát zložené z iných cudzincov, s ktorými zdieľajú podobnú skúsenosť a pocit outsiderstva na Slovensku. Podobne aj mladí so zdravotným znevýhodnením často vytvárajú väzby najmä s inými mladými s podobným znevýhodnením. Je však dôležité, aby mali možnosť vytvárať vzťahy aj s ľuďmi z iných komunít, aby sa posilňovala sociálna súdržnosť.

Pocit bezpečia a podpory v prostredí škôl

Školy by podľa mladých ľudí z menšín nemali byť len miestom získavania vedomostí, ale aj podpory v prípade ťažkých životných situácií. Takúto podporu však veľmi často nedostávajú. Na mnohých školách nie sú žiadne podporné tímy, či aspoň psychológia/psychologičky, ktoré by im dokázali tento

6 Gallová Kriglerová, E. et al. (2022), 'Mladí ľudia z menšín', Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

typ podpory poskytnúť. Špecificky mladí z menšín sa často stretávajú s tým, že podporný personál, ak na škole existuje, nie je dostatočne kvalifikovaný na riešenie ich potrieb vyplývajúcich z menšinového statusu. To vedie k ďalšiemu vylučovaniu a prehľbovaniu pocitu neprijatia.

Nejde však len o podporu v konkrétnych životných situáciách týchto mladých ľudí. Veľmi často cítia, že školy nie sú dostatočne **inkluzívne** a nevytvárajú priestor, kde by sa mohli dobre cítiť všetci žiaci a žiačky.

Dostupnosť verejných poradenských zariadení, ktoré sú pripravené poskytovať podporu aj mladým ľuďom z menšín

Ukazuje sa, že systém poradenstva na Slovensku do veľkej miery zlyháva. Mladí z menšín či zraniteľných skupín nemajú dostatočné povedomie o existencii, dostupnosti a možnostiach, ktoré by im mohli poskytovať poradenské zariadenia. K bežným poradenským zariadeniam navyše mladí ľudia z niektorých zraniteľných skupín, najmä z LGBTI+ komunity, ani nemajú dôveru, pretože nie sú pripravené poskytovať adekvátnu psychologickú pomoc ľuďom z menšín. Často sa preto radšej orientujú na mimovládne organizácie, ktoré sú schopné poskytnúť im rôzne typy podporných služieb. Mimovládny sektor je v tomto smere oveľa vitálnejší než verejné inštitúcie. Dôležité však je, aby takéto inštitúcie fungovali, aby boli nízkoťrahové a aby ich aktivity boli prepojené s aktivitami mesta.

Vytváranie bezpečných priestorov, v ktorých sa mladí cítia byť prijatí

Mnohí ľudia z menšín, veľmi často najmä tí z LGBTI+ komunity, musia neustále zvažovať, či sa v určitom prostredí cítia dostatočne bezpečne, aby mohli byť autentickí. Nezriedka zažívajú aj odmietnutie zo strany svojej vlastnej rodiny. Často sa vyhýbajú niektorým priestorom, kde necítia bezpečie či prijatie. Pri plánovaní politík zameraných na mladých je preto veľmi dôležité, aby sa prijímali podporné opatrenia na vytváranie bezpečia vo všetkých priestoroch, kde títo mladí trávia svoj čas. Nejde len o pocit bezpečia v školách, ale napríklad aj v prostredí zamestnania, kultúrnych inštitúcií, či tam, kde sa poskytujú rôzne typy služieb. Zároveň je veľmi dôležité, aby priestory pre mladých, ako komunitné centrá alebo nízkoťrahové zariadenia, centrá voľného času a podobne, boli vytvárané s cieľom, aby boli pre mladých z menšín jednak dostupné, ale aby sa v nich aj cítili prijatí.

Nielen deklaratívna, ale aj faktická podpora mladých z menšín zo strany mesta

Niektoré mestá, napríklad Bratislava, mladí z menšín vnímajú ako pomerne progresívne a otvorené ich podpore. V symbolickej rovine mestá deklarujú dôležitosť inklúzie a zapájania týchto skupín. Symbolická podpora je dôležitá, ale nestačí. Mladí považujú za dôležité, aby mali dostupné možnosti participácie (napr. prostredníctvom mládežníckych parlamentov), ale aj bezpečné a inkluzívne komunitné priestory, kde by mohli tráviť čas (aj neorganizovane). Mladí ľudia z menšín taktiež majú pocit, že na úrovni samosprávy ich hlas nie je dostatočne počut a mesto nemá povedomie o ich potrebách.

Vytváranie súdržnej spoločnosti, podpora diverzity a pozitívne ovplyvňovanie verejnej mienky smerom k akceptácii menšín

Mladí z prostredia menšín majú skúsenosti s otvorene nepriateľskými prejavmi. Hoci väčšinou ide skôr o verbálne útoky než tie fyzické, v týchto skupinách mladých sa posilňuje pocit strachu a ohrozenia. Mnohí sa obávajú potenciálneho nebezpečenstva kvôli ich menšinovej príslušnosti. Mladí Rómovia a Rómky majú skúsenosť s diskrimináciou a množstvom negatívnych stereotypov. Otvorene negatívne prejavy si zažívajú aj ženy cudzinky, ktoré nosia hidžáb. Mladí so zdravotným znevýhodnením sa

stretávajú s prehliadaním a podceňovaním. Skupinou, ktorá si veľmi často zažíva nepriateľské prejavy, negatívne stereotypy a odmietanie sú ľudia z LGBTI+ komunity a špecificky transrodoví ľudia. Vo verejných politikách je preto potrebné venovať významnú pozornosť aj práci s majoritnou populáciou a podporovať aktivity a opatrenia, ktoré vedú k zvyšovaniu súdržnosti a odstraňovaniu negatívnych postojov.

Vytváranie možností pre participáciu

Mladí bývajú len veľmi zriedka zapájaní do rozhodovania o veciach, ktoré sa ich týkajú. Len sporadicky sú prizývaní k tvorbe verejných politík, či opatrení, ktoré môžu mať dosah na ich život. Výrazne to platí najmä pre mladých z menšinových skupín. Možností zapájania je pritom mnoho. Môžu sa dostávať k možnostiam participácie už v škole prostredníctvom školských parlamentov alebo vysokoškolských spolkov. Práve v škole môžu získať prvú skúsenosť a motiváciu zapájať sa ďalej. Dôležité sú aj rôzne organizácie, spolky a rovesníci/rovesníčky, prípadne niekto, kto im je vzorom. Je dôležité spolu s nimi vytvárať priestory, komunitné centrá, kde by sa mohli stretávať a vytvárať si tak vzájomné väzby a kontakty, kreovať nápady na svoje vlastné aktivity a projekty. Podporu môžu poskytovať aj rôzni už angažovaní ľudia, ktorí vedia mladým ľuďom pomôcť s ich nápadmi, nasmerovať ich v prípade potreby, ale pomôcť im aj s rôznymi administratívnymi úkonmi. Finančná podpora pre rôzne aktivity je taktiež potrebná. Komunikácia o týchto aktivitách by mala zdôrazňovať, že sú inkluzívne a otvorené pre všetky skupiny mladých ľudí. Viac informácií o možnostiach participácie, ale aj vytváranie takých možností participácie, ktoré by zohľadňovali potreby a možnosti mladých ľudí z menších a zraniteľných skupín, môže pomôcť prekonať viaceré bariéry, ktorým títo mladí ľudia čelia.

JE LEPŠIE UPLATŇOVAŤ MAINSTREAMING ALEBO VYTVÁRAŤ SAMOSTATNÚ STRATÉGIU PRE MLADÝCH ĽUDÍ Z MENŠÍN?

Vo vzťahu k potrebám mladých ľudí z rôznych menšín je potrebné uvažovať, či je vhodnejšie vytvárať pre nich špecifickú stratégiu, alebo ísť skôr prístupom mainstreamingu, teda reflexie ich potrieb v ostatných strategických dokumentoch mesta, v tomto prípade rôznych stratégií, ktorých cieľovou skupinou je aj mládež. Oba prístupy majú svoje pre a proti.

Samostatná stratégia

Vytvorenie samostatnej stratégie možno vnímať ako vyjadrenie toho, že mesto si uvedomuje dôležitosť cieľovej skupiny mladých ľudí z rôznych menšín a zraniteľných skupín pre podporu sociálnej súdržnosti a inklúzie v meste. Identifikuje mladých ľudí z menšín ako jednu z dôležitých skupín obyvateľov, ktorých potrebám treba venovať pozornosť. Prijatie samostatnej stratégie na podporu mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín umožňuje podrobne zmapovať ich situáciu v meste a identifikovať problémy, bariéry a výzvy, ktorým v rôznych oblastiach čelia. Opatrenia môžu byť veľmi adresné a takýto prístup umožňuje aj detailnú SWOT analýzu pre rôzne oblasti života. Takýto dokument môže byť pravidelne aktualizovaný podľa meniacej sa situácie.

Nevýhodou je, že zameranie sa na mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín ako na špecifickú skupinu obyvateľov vyžaduje veľkú politickú vôľu, ale aj dostatočné kapacity (odborné aj finančné) na jej prijímanie, a najmä realizáciu. Ďalšou nevýhodou je jej náročnejšie prepájanie na ostatné strategické dokumenty mesta. Okrem toho sa vytvorením takéhoto dokumentu môžu zároveň podporovať deliace línie v spoločnosti a v oblasti sociálnej inklúzie môže mať, paradoxne, kontraproduktívny efekt.

Mainstreaming – zadefinovanie mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín ako špecifických cieľových skupín v rámci ostatných strategických dokumentov

Hoci tento prístup môže mať nižšiu politickú váhu, umožňuje vnímať potreby mladých ľudí z menšín a zraniteľných skupín ako súčasť potrieb mestského spoločenstva. Tento tzv. mainstreaming potrieb menšinových skupín vysiela aj dôležitý symbolický signál – menšiny nie sú vyčleňované ako špecifická kategória obyvateľov, ale sú vnímané ako súčasť populácie mladých ľudí. Avšak, dôležité je aj pri tomto prístupe uznať špecifickosť potrieb mladých ľudí z rôznych menšín a zraniteľných skupín v súlade s princípom rovnosti.

Aj všeobecnejšie opatrenia zamerané na mladých ľudí na lokálnej úrovni by teda mali prechádzať „menšinovým“ filtrom a tvorcovia politik by sa mali pýtať, aký dopad bude mať dané opatrenie na mladých ľudí z rôznych menšín a zraniteľných skupín.

AKÝM TÉMAM JE DÔLEŽITÉ VENOVAŤ POZORNOSŤ?

DÁTA A MAPOVANIE POTRIEB MLADÝCH ĽUDÍ

Prečo je to dôležité?

Pri nastavovaní akýchkoľvek politík, opatrení alebo podporných nástrojov pre mladých ľudí, špecificky pre tých z menších a zraniteľných skupín, je veľmi dôležité poznať ich charakteristiky, potreby a bariéry, ktorým čelia. Všetky opatrenia by totiž mali reflektovať reálnu situáciu v meste či regióne. Jednotlivé politiky a nástroje je potrebné smerovať adresne tak, aby boli potreby dôsledne napĺňané.

V prvom rade potrebujeme poznať komplexné štatistické a demografické údaje o počtoch mladých ľudí v meste, aby sme vedeli, **akej veľkej skupiny** sa prijímaná politika týka. To umožňuje nastavenie adekvátneho rozsahu potrebných opatrení a zároveň vyčlenenie dostatku finančných prostriedkov.

Zároveň je dôležité sledovať a analyzovať situáciu aj **v čase**. To znamená nielen pracovať s aktuálnymi štatistickými údajmi, ale sledovať demografický vývoj, aby sme vedeli, či budú počty mladých ľudí v budúcnosti klesať alebo stúpať. Štatistiky nám umožňujú analyzovať, ako sa mení demografická štruktúra, prípadne ako do štruktúry tejto populácie vstupuje migrácia (napríklad nárast počtu detí a mladých ľudí z iných krajín). Tieto údaje sú nevyhnutné na **vytváranie predikcií a definovanie potrebných opatrení v budúcnosti**.

Žiadna skupina mladých ľudí **nie je homogénna**. Ak chceme, aby politiky a opatrenia zamerané na mladých ľudí boli skutočne adresné, potrebujeme poznať rôzne charakteristiky mladých ľudí a s nimi spojené potreby. Tieto charakteristiky sa môžu týkať **sociálnej situácie** rodín, z ktorých pochádzajú, prípadne **kultúrnych špecifik** (môžu patriť k rôznym menšinám, či mať migračný pôvod), s čím sa spájajú tiež veľmi špecifické potreby. Mladí ľudia zároveň môžu mať **zdravotné znevýhodnenie**, čo opäť vytvára potrebu prijímania opatrení, ktoré budú znižovať bariéry ich začleňovania do spoločnosti a reagovať na potreby vyplývajúce z tohto znevýhodnenia.

Napokon, analýzou dát a mapovaním potrieb **dostávajú hlas samotní mladí ľudia a stávajú sa tak aktérmi a nielen subjektami prijímaných politík**. Skutočné potreby je možné spoznať najmä tak, že s nimi budeme hovoriť, pýtať sa ich, počúvať o ich potrebách, a zistenia následne **pretavíme do realizovaných politík**. Mladým ľuďom takto najmä dávame najavo, že nám na ich situácii skutočne záleží.

Zároveň takýto prístup pomáha budovať dôveru k inštitúciám (samospráve a iným aktérom na lokálnej úrovni), čo posilňuje aj sociálnu súdržnosť a vytvára dobrý predpoklad efektivity navrhovaných a realizovaných politík.

Ako to vieme robiť?

Možností, ako pracovať s dátami a ako mapovať potreby mladých ľudí je mnoho. Tu prinášame základné možnosti, ktoré sa dajú využiť pri tvorbe stratégií a navrhovaní rôznych opatrení.

ŠTATISTICKÉ DÁTA

Mesto môže pracovať s rôznymi štatistickými údajmi, ktoré sú verejne dostupné, či dostupné na vyžiadanie. **Register obyvateľov (ROB)** obsahuje veľmi užitočné dáta, ktoré môžu byť dôležité pri analyzovaní demografickej situácie mladých ľudí – nájdeme tam údaje o dátume a mieste narodenia, type pobytu v meste, národnosti a podobne. Pri analyzovaní týchto dát je však veľmi dôležité **dbať na dôslednú ochranu osobných údajov**.

Mestá zároveň disponujú aj mnohými ďalšími štatistickými údajmi – napríklad o poberateľoch sociálnych dávok, klientoch rôznych sociálnych služieb, o rodinách v núdzi a podobne. Zároveň majú dáta o počtoch žiakov v základných a materských školách, ktorých sú zriaďovateľmi. V spolupráci s VÚC môžu mestá získať aj dáta o mladých ľuďoch na stredných školách, prípadne na univerzitách, ak nadviažu spoluprácu priamo s univerzitami alebo centrálnou úrovňou štátnej správy. Zároveň je možné pracovať aj s matričnými údajmi.

Čo nám štatistické dáta nepovedia?

Oficiálne štatistiky dokážu povedať veľa o demografickej štruktúre mladých ľudí, ale nedozvieme sa toho veľa o **zraniteľných skupinách**. Zo štatistík získame údaje o počtoch mladých ľudí patriacich k národnostným menšinám, prípadne vieme podrobnejšou analýzou zistiť, koľko mladých ľudí je sociálne znevýhodnených alebo sú prijímateľmi sociálnych služieb.

MAPOVANIE POTRIEB

Na to, aby sme zistili podrobnejšie, aké potreby mladí ľudia majú, je dôležité využívať ďalšie nástroje zberu dát, ktoré môžu mať **kvalitatívnu alebo kvantitatívnu podobu**.

DOTAZNÍKY

Pomerne rýchlym a komplexným spôsobom, ako rámcovo zisťovať potreby mladých ľudí, je anonymný **dotazníkový prieskum** zameraný na skúmanie potrieb. Dotazník môže obsahovať otázky zamerané na množstvo oblastí, napríklad na **spokojnosť so životom v meste, aktivity, ktoré sa v meste organizujú pre mladých, služby, ktoré sú k dispozícii, prekážky, ktorým mladí čelia, predstavy o opatreniach, ktoré by im pomohli** a ďalšie.

Dotazníkový prieskum môže slúžiť ako základná sonda na identifikovanie najdôležitejších tém, prekážok alebo predstáv mladých ľudí o živote v meste. Môže slúžiť ako dobrý podklad pre ďalšie mapovanie potrieb.

Čo dotazníkmi nezistíme?

Ak nie je možné zabezpečiť reprezentatívnosť prieskumu (čo býva pri takejto špecifickej skupine veľmi náročné), riskujeme, že získame dáta a informácie len **od určitej skupiny mladých ľudí** – teda tých, ktorí sú aktívnejší, majú lepší prístup k informáciám, sú digitálne zruční a sú ochotní dotazník

vyplniť. Je náročnejšie zabezpečiť, aby boli vo výskumnej vzorke zastúpení mladí ľudia zo **zraniteľných skupín**, a to z viacerých dôvodov: nevieme, ako k nim dotazníky doručiť, môžu byť pre nich jazykovo nezrozumiteľné (potreba jazykových mutácií), prípadne náročné na porozumenie (v prípade mladých so zdravotným znevýhodnením). Na všetky tieto obmedzenia je potrebné myslieť a buď sa ich snažiť odstrániť, alebo používať popri dotazníkoch aj ďalšie metódy mapovania potrieb.

ROZHOVORY, FOKUSOVÉ SKUPINY, POZOROVANIE

Na detailnejšie preskúmanie potrieb mladých ľudí, ideálne z rôznych špecifických skupín, je optimálne používať kvalitatívne metódy. Tými môžu byť najmä rozhovory, fokusové skupiny a pozorovania.

Individuálne hĺbkové rozhovory

Sú vhodné, ak máme presne identifikovanú tému alebo okruh tém a potrebujeme do nich preniknúť hlbšie. Rozhovory nám umožňujú získať hlbší a komplexnejší obraz o tom, aké problémy a potreby mladí majú a čo by od mesta očakávali. Výhodou je individuálny prístup, možnosť prispôbovať otázky konkrétnemu respondentovi či respondentke, a naozaj hlboký ponor do témy. Individuálny rozhovor zároveň pomáha mladým ľuďom nadobudnúť pocity dôvery a zapojenia.

Individuálne rozhovory môžu byť veľmi užitočné pri **mapovaní potrieb zraniteľných skupín**. Zabezpečujú totiž dôvernosť a adresnosť, a tým umožňujú brať do úvahy špecifiká danej skupiny (odlišný jazyk, potrebu prispôsobenia tempa rozhovoru napríklad pri mladých s vážnejším zdravotným znevýhodnením, či citlivosť otázok pri ľuďoch z LGBTI+ komunity).

Nevýhodou je, že táto metóda býva pomerne časovo náročná, vyžaduje zároveň dobrú jazykovú výbavu – teda realizáciu rozhovorov v jazyku, ktorému daní respondenti rozumejú, a spôsobom, ktorý im vyhovuje. Zároveň je nevyhnutné expertné zaškolenie.

Fokusové skupiny

Táto metóda je časovo úspornejšia než individuálne rozhovory a zároveň vďaka skupinovej dynamike umožňuje identifikovať témy a potreby, ktoré by nevyvstali pri individuálnych rozhovoroch. Podobne ako rozhovory vyžaduje, aby bola realizovaná v jazyku, ktorému všetci respondenti a respondentky rozumejú. Fokusové skupiny sa môžu organizovať pravidelne na rôzne témy. Umožňujú tak identifikovať základné potreby, ale aj konzultovať už realizované aktivity a zhodnotiť ich efektívnosť.

Fokusové skupiny možno realizovať ako zmiešané s mladými z veľmi rozličných skupín, ale možno sa zamerať aj na konkrétne skupiny a diskutovať o ich situácii, potrebách a možných riešeniach. Dôležité je, aby do fokusových skupín boli zahrnuté čo najrozmanitejšie skupiny mladých ľudí, aby aj ich hlas zaznel.

Je nevyhnutné, aby fokusové skupiny boli facilitované skúseným odborníkom či odborníčkou, ktorí dokážu zabezpečiť, aby všetci účastníci mali rovnaký priestor, a ktorí dokážu pracovať s dynamikou skupiny. Optimálny počet účastníkov fokusovej skupiny je 6 – 8.

Pozorovania

Túto metódu je možné využiť v prostrediach, kde mladí ľudia trávia čas (komunitné centrá, centrá voľného času, neformálne priestory, kde sa mladí stretávajú). Na základe vopred stanovených kritérií je možné identifikovať rôzne aspekty života mladých ľudí, na ktoré je potrebné nasmerovať rôzne aktivity. Táto metóda by však mala byť len doplnkovou metódou k ostatným.

Môžu nám pomôcť aj iní

S mladými ľuďmi prichádzajú do kontaktu aj rôzni ďalší aktéri – učitelia/učiteľky v škole, ľudia z centier voľného času, terénni pracovníci a pracovníčky s mládežou, poskytovatelia sociálnych služieb prípadne ľudia z organizácií obhajujúcich záujmy rôznych zraniteľných skupín.

Aj títo aktéri môžu byť veľmi dôležitým zdrojom kvalitných údajov o potrebách mladých. Môžeme s nimi realizovať individuálne či skupinové rozhovory, môžu byť zdrojom štatistických dát (ak si ich sami zbierajú pri práci s mladými), či konzultantmi a konzultantkami pri navrhovaní efektívnych politík. Dôležité je mať zmapované, akí rôzni aktéri na lokálnej úrovni pôsobia. Títo aktéri môžu byť zároveň aj dobrými sprostredkovateľmi pri nadviazovaní kontaktov s mladými ľuďmi pri mapovaní potrieb.

Príklady dobrej praxe

Nadácia pre deti Slovenska

Na podnet Nadácie pre deti Slovenska v roku 2019 cez združenie Young Folks LC v Lučenci prebehlo prvé komplexné mapovanie potrieb detí a mladých ľudí vo forme rozhovorov a dotazníkov. Cieľom bolo zistiť, či je Lučenec priateľský k deťom a mladým ľuďom. Tri základné otázky v rozhovoroch mapovali, čo sa podľa opýtaných v meste zmenilo, momentálne problémy opýtaných, čo ich trápi alebo ruší. V dotazníkoch sa zameriavali na témy školstva a vzdelávania, voľného času a prostredia mesta. Vďaka tomuto projektu Lučenec zistil, aké problémy a potreby detí a mládež majú. Bola to napríklad chýbajúca klubovňa, príliš veľa áut v meste alebo aj problémy s kybersíkanou a netoleranciou inakosti.

Nadácia pre deti Slovenska v roku 2023 realizovala pre samosprávy aj sériu workshopov *Využívanie údajov v prospech mladých ľudí*. Ich cieľom bolo priblížiť metodiku využívania údajov v prospech mladých ľudí na troch úrovniach – na úrovni systému práce s mládežou, na úrovni ponúkaných programov a na úrovni rozvoja mladých ľudí. Cieľom bolo aj objasniť zásady kvalitného zberu, manažmentu, vyhodnocovania a prezentovania údajov.

Workshopy boli určené všetkým tým, ktorí koordinujú prácu s mládežou na miestnej, regionálnej a národnej úrovni, sú zodpovední za tvorbu a realizáciu programov pre mládež a programovú ponuku organizácií a inštitúcií, ktoré pracujú s mládežou, ale aj jednotlivcom, ktorí pracujú priamo s mládežou, či zastupujú donorov, ktorí podporujú programy výchovy a vzdelávania v čase mimo vyučovania.⁷ Nadácia pre deti Slovenska zároveň vydala príručky, ktoré môžu byť dôležitým pomocníkom pri práci s dátami.⁸

⁷ Nadácia pre deti Slovenska (2023), 'Pozvánka na webinár: Využívanie údajov v prospech mladých ľudí', 5. decembra 2023.

⁸ Nadácia pre deti Slovenska (2023), 'Vydali sme tri príručky: Využívanie údajov v prospech mladých ľudí. Stiahnite si ich zadarmo', 19. decembra 2023.

PARTICIPÁCIA MLADÝCH ĽUDÍ A ICH ZAPÁJANIE DO TVORBY POLITÍK

Prečo je to dôležité?

Zapájanie mladých ľudí je kľúčovým nástrojom, ako tvoriť, prijímať a vyhodnocovať politiky, ale aj ako realizovať aktivity a opatrenia na ich podporu a rozvoj. Mladí sa veľmi často cítia nevypočutí, majú pocit, že ich hlas a názory nikto neberie vážne a necítia sa byť súčasťou procesov, ktoré majú zlepšiť ich život. Zapájať ich znamená spoluvytvárať pocit dôvery, považovať ich za skutočných aktérov zmien a získavať ich pohľad, ktorý je často inovatívny a progresívny, pre tvorbu kvalitných politík.

Z pohľadu samotných opatrení a politík vo vzťahu k mladým ľuďom, môže ich participácia prispieť k tomu, že opatrenia a politiky, ktoré sa ich týkajú, **majú väčšiu legitimitu**, sú tvorené s ohľadom na ich potreby, teda sú adresnejšie, a tým pádom aj efektívnejšie. Ak samospráva berie do úvahy situáciu a názory mladých ľudí, potom jej politiky môžu byť aj lepšie akceptované a prijímané cieľovou skupinou.

Možno ešte významnejší pozitívny dopad môže mať participácia na samotných mladých ľuďoch, ktorí, ak je im to umožnené, sa učia **byť aktívnymi občanmi a občiankami**, zaujímať sa o dianie vo svojej štvrti, meste alebo obci, a navrhovať možnosti na zlepšenie života komunity, ktorej sú súčasťou. Cesta k aktívnemu občianstvu vedie cez nadobúdanie zručností, ako byť aktívnym vo svojej škole, vo svojom susedstve, meste alebo obci.

Zapájanie mladých do tvorby politík zároveň umožňuje **zachovanie demokratickej legitimacy**. Rozhodnutia realizované v demokratickom prostredí by mali reprezentovať záujmy všetkých. Mladí ľudia tvoria významnú časť populácie, a preto je dôležité, aby mali hlas pri tvorbe politických rozhodnutí. Ich neúčast by mohla spôsobiť deficit reprezentácie a znižovať legitimitu demokratického systému.

Mladí ľudia majú množstvo **nápadov a nových perspektív**. Majú tendenciu pristupovať k problémom inovatívne a s otvorenosťou voči novým technológiám a spôsobom myslenia. Ich aktívna účasť môže pomôcť politike vniesť čerstvý dych a nové riešenia pre súčasné problémy. Napríklad v oblasti technológií a digitálnej transformácie majú mladí ľudia unikátne schopnosti a skúsenosti.

Ak mladí ľudia nie sú zapojení do politiky, môže to viesť **k apatii a cynizmu voči politickým systémom**. Nedostatok reprezentácie a možnosti ovplyvňovať politiku ich môže odradiť od účasti a môže sa to prejaviť aj v nízkej volebnej účasti a nedôvere k politickým inštitúciám.

Zapojenie mladých ľudí do politiky môže posilniť **pocit solidarity a kolektívnej zodpovednosti**. Aktivizmus a spolupráca na politických cieľoch môžu vytvoriť silnejšiu a zjednotenejšiu spoločnosť. Mladí ľudia majú často sklon k podpore sociálnych a environmentálnych iniciatív, čo môže prispieť k lepšiemu svetu pre všetkých obyvateľov.

Participácia je veľmi dôležitá predovšetkým pre mladých z menších alebo zraniteľných skupín. Umožňuje im totiž zastupovať svoju komunitu a priniesť do popredia ich jedinečné perspektívy a skúsenosti. To môže pomôcť zvýšiť rozmanitosť, inkluzívnosť a spravodlivosť v rozhodovacích procesoch. Zároveň môžu mladí ľudia z menších získať väčšiu sebadôveru vyjadrovať svoje názory, myšlienky

a obavy, čo môže viesť k osobnému rastu a rozvoju, ako aj k pocitu hrdosti a spolupatričnosti v rámci ich komunity.

Ak sú zapájaní mladí z menších, posilňuje to ich možnosti **advokovania v prospech svojich špecifických potrieb a záujmov**. Môže to zahŕňať vystupovanie proti diskriminácii, obhajovanie politik, ktoré podporujú rozmanitosť a inklúziu, a podporu vecí, ktoré sú v súlade s ich hodnotami. A napokon, zapájanie sa do rôznych aktivít môže mladým ľuďom z menších, ale aj väčšiny pomôcť **budovať vzťahy a siete, ktoré môžu podporiť ich osobný a profesionálny rast**. To môže viesť k príležitostiam na mentorstvo, kariérny rozvoj a zapojenie sa do komunity.

Ako to vieme robiť?

Aby sa mohli mladí ľudia zapájať do rozhodovania o opatreniach a politikách, ktoré ich mesto alebo obec realizujú, musia mať podporu v tom, aby nadobúdali zručnosti ako participovať, ale zároveň musia mať na strane samosprávy partnera, ktorý im vytvára možnosti, ako sa podieľať na tvorbe lokálnych politik. Spôsobov, ako to robiť, je viacero:

VYTVÁRANIE RÔZNYCH FORIEM PARTICIPÁCIE PRE MLADÝCH ĽUDÍ NA LOKÁLNEJ ÚROVNI

Mnohé samosprávy už dnes **rozvíjajú participatívne procesy**, pretože zistili, že lokálne politiky a miestna komunita môžu výrazne profitovať z toho, ak sú ľudia zapojení do rozhodovacích procesov na úrovni mesta. Tieto samosprávy majú naformulované spôsoby a stratégie zapájania verejnosti a vyčlenených pracovníkov, ktorí tému participácie verejnosti rozvíjajú.

V prípade mladých ľudí by však samosprávy mali myslieť na to, že mladí sú špecifická skupina, ktorá môže v oblasti participácie čeliť výraznejším bariéram. Mladí sú často napríklad vnímaní ako **nezrelí formulovať svoj názor**, oproti dospelým sú **v mocensky znevýhodnenej pozícii**, často **nemajú dostatok informácií**, nie sú podporovaní v účasti na rozhodovaní, a tak sa prejavujú ako apatickí a neveria v to, že by ich hlas mohol prispieť k nejakej zmene. **Mladí ľudia z menších alebo zraniteľných skupín** čelia ešte výraznejším bariéram, ako sú napríklad rôzne negatívne stereotypy, nepriaznivé socio-ekonomické zázemie ich rodín, strach prejaviť svoj názor z obavy o svoju bezpečnosť a podobne.

Samosprávy by teda mali participatívne procesy plánovať a realizovať s ohľadom na spomínané bariéry, ktorým môžu mladí ľudia čeliť. Môžu napríklad **zapájať mladých na miestach, kde sa stretávajú**, či už sú to podujatia pre mladých, priestory komunitných a nízkoprahových centier, alebo iných inštitúcií, kam mladí prichádzajú. Samosprávy tiež môžu využiť rôzne online nástroje. Je potrebné používať formy komunikácie, ktoré sú mladým prístupné, vyhýbať sa byrokratickému jazyku zaťaženému rôznymi pojmami z legislatívy alebo administratívnej praxe.

Je potrebné si tiež uvedomiť, že nie všetky **formy participácie**, hoci ich zámerom je posilnenie zapájania mladých, sú vhodné pre všetky skupiny mladých. Niektoré formy (napr. mestský mládežnícky parlament), ak sa cielene nezameriavajú aj na mladých zo znevýhodnených skupín, sú často dostupné len tým najviac aktívnym, ktorí majú dostatok zručností pre to, aby sa zapojili. Ak by samosprávy chceli zapojiť širšie spektrum mladých, mali by sa **cielene zamerať aj na znevýhodnené alebo špecifické skupiny mladých**, napríklad tým, že budú mapovať ich potreby alebo vytvoria rôzne pracovné skupiny či poradné orgány, kde ich budú cielene prizývať.

Pre efektívne plánovanie a realizáciu lokálnych politík s ohľadom na mladých ľudí však navrhované opatrenia s mladými nestačí len odkonzultovať. Aby išlo o skutočnú participáciu, je potrebné, aby boli mladí **zapojení do stanovovania priorít, rozhodovania, realizácie, ale aj následnej evaluácie.**

ROZVÍJANIE ZRUČNOSTÍ MLADÝCH ĽUDÍ V OBLASTI PARTICIPÁCIE

Na to, aby sa mladí ľudia mohli angažovať na úrovni samosprávy, je potrebné, aby získavali prostredníctvom formálneho, ale aj neformálneho vzdelávania vedomosti o fungovaní samosprávy, o dostupnosti služieb pre mladých, kompetenciách v oblasti podpory mladých a podobne.

Samospráva môže v spolupráci so vzdelávacími inštitúciami a ďalšími aktérmi na lokálnej úrovni rôznym spôsobom sprístupňovať mladým ľuďom informácie o tom, ako funguje a vťahovať ich do procesov, ktoré vedú k plánovaniu, implementácii a evaluácii opatrení a politík. Môže to robiť formou pravidelného informovania cez sociálne siete a lokálne stránky na sociálnych sieťach, ktoré navštevujú aj mladí, prostredníctvom workshopov, diskusných fór, kampaní, dní otvorených dverí, stretnutí s vedením mesta alebo volenými zástupcami, ale aj aktívnou podporou účasti mladých na zasadnutiach mestského zastupiteľstva, či organizovaním simulovaných procesov pre mladých, ako sú napríklad komunálne voľby.

Mladých je tiež potrebné podporovať v tom, aby dokázali formulovať svoje potreby a možné riešenia, aby si ich dokázali obhájiť a získať pre ne širšiu podporu.

Príklad dobrej praxe

Mládežnícky parlament Petržalka

Petržalský mládežnícky parlament⁹ bol zriadený na jeseň 2020 ako poradný orgán miestneho zastupiteľstva a starostu bratislavskej mestskej časti Petržalka. Mládežnícky parlament má 20 členov a členiek, ktorými sa môžu stať mladí ľudia vo veku od 15 rokov do 30 rokov. Jeho pôsobenie je na úrovni komisie miestneho zastupiteľstva. Počas svojho doterajšieho fungovania Petržalský mládežnícky parlament realizoval aktivity a projekty reagujúce na situáciu a potreby mladých ľudí žijúcich v mestskej časti Petržalka. Venoval sa napríklad témam, ako je efektívne využívanie online nástrojov vo vzdelávaní, dopad Európskej zelenej dohody na lokálnu úroveň a ako sa Bratislava vďaka nej môže stať zelenšou a zdravšou, a spolupracoval na tvorbe koncepcie rozvoja práce s mládežou mestskej časti Petržalka.

⁹ Viac informácií je dostupných na FB stránke a IG Petržalského mládežníckeho parlamentu a na webstránke mestskej časti Bratislava - Petržalka.

OBČIANSKA ANGAŽOVANOSŤ

Občiansku angažovanosť môžeme tiež považovať za formu **participácie**, má však svoje špecifiká, najmä v tom, že nemusí byť organizovaná, riadená a inštitucionalizovaná. Vzťahuje sa na spôsoby, akými sa jednotlivci zúčastňujú na živote svojich komunít a spoločnosti ako celku. Môže mať mnoho podob vrátane dobrovoľníckej, komunitnej, advokačnej a politickej činnosti (napr. príležitostné zapojenie sa do iniciatív, systematická dobrovoľnícka práca, členstvo v organizácii, účasť na petíciách, protestoch a voľbách).

Prečo je to dôležité?

Občianska angažovanosť **môže posilniť zmysel pre komunitu, pocit solidarity a kolektívnej zodpovednosti**. Cez občianske aktivity majú mladí ľudia príležitosť stretávať ľudí z rôznych spoločenských skupín, ako aj mladých ľudí z menšín. Prepájanie komunít napomáha **scitlivovaniu** mladých ohľadom situácie a potrieb druhých. Zároveň to môže viesť k budovaniu komunitných vzťahov, sietí a spojenectiev naprieč skupinami. Občianska angažovanosť tak prispieva k rozvoju solidárnejšej komunity, ktorá je zosieťovaná, cíti kolektívnu zodpovednosť a aktívne koná vo verejných témach.

Občianska angažovanosť podporuje tiež **osobnostný rast**. Zapájanie sa do občianskych aktivít je veľmi dobrým nástrojom vzdelávania o verejných témach, globálnych problémoch a procesoch, ktoré spre-vádzajú vznik občianskych iniciatív. Aktívna účasť na živote komunity taktiež môže rozvíjať kritické myslenie, organizačné schopnosti a pocit sebadôvery.

Ako to vieme robiť?

BUDOVANIE VEDOMOSTÍ A ZRUČNOSTÍ MLADÝCH

Rozvoj vedomostí a zručností mladých je podstatnou zložkou pre podporu ich občianskej angažovanosti. Mladí musia mať **prístup k informáciám o spoločenských témach a fenoménoch**, či záležitostiach, ktoré sa ich priamo dotýkajú (ľudské práva, sociálne nerovnosti, klimatická kríza, reprodukčné práva, násilie, mentálne zdravie atď.). Okrem spoločenských tém, ktoré môžu viesť k scitlivovaniu voči rôznorodosti komunity a potrieb, by sa malo šíriť aj povedomie o fungovaní štátnych a mestských štruktúr. So zlepšeným prístupom k takýmto informáciám sa nielen posilňuje záujem o spoločnosť, ale aj schopnosť zapojenia do procesov, stať sa aktérkami a aktérmi zmeny a brániť sa voči porušovaniu práv.

Zároveň by mali byť dostupné aktivity, ktoré vzdelávajú mladých o tom, **ako sa dá s občianskou angažovanosťou začať a aké sú jej rôzne formy**. Vzdelávacie aktivity by mali taktiež prehĺbovať zručnosti v oblasti projektového a finančného manažmentu, administratívy a organizácie podujatí.

Pri rozvoji vedomostí a zručností mladých sa jedná najmä o neformálne vzdelávacie aktivity, workshopy, prednášky, dlhodobý mentoring a ďalšie formy systematickej osvety, ktorých sprostredkovateľom môže byť mesto, mládežnícke centrá a organizácie, ktoré vykonávajú terénnu prácu, či realizujú športové, umelecké a iné aktivity pre mládež.

PODPORA DOSTUPNÝCH AKTIVÍT

Na to, aby sme posilnili občiansku angažovanosť u mladých, je dôležité podporovať možnosti pre ich zapojenie a sprístupňovať aktivity so zreteľom **na rôzne zraniteľné skupiny**. Mesto môže aktívne kultivovať pestrú ponuku komunitných, dobrovoľníckych a advokačných aktivít poskytovaných organizáciami, ktoré odrážajú rôzne formy angažovanosti v komunite. Podpora rôznorodých aktivít **dáva mladým na výber**, akou formou by sa chceli angažovať. Je teda potrebné aktívne prepájať inštitúcie a organizácie, ktoré aktivity sprostredkujú, s mladými. Zároveň, vytváranie dostupných aktivít pre mladých a podpora ich participácie môže znížiť riziko extrémizmu a iných sociálno-patologických javov. Preto je podstatné aktívne podchyťávať rôzne skupiny mladých, nie len tých, ktorí sú už aktívni vo svojich komunitách.

Mesto tiež môže vytvoriť **zoznam organizácií pôsobiacich v meste**, ktoré by mohli byť atraktívne pre mladých a v spolupráci s inými aktérmi tieto príležitosti na zapojenie šíriť rôznymi online (sociálne médiá), ale aj offline kanálmi, ako sú napríklad školy. Obzvlášť by sa mala **posilniť viditeľnosť aktivít, ktoré pracujú s mládežou** alebo špecifickými skupinami mladých. Zároveň by mesto malo aktívne propagovať aktuálne aktivity v meste, ktoré sú postavené na inkluzívnych princípoch a otvorené pre všetkých mladých.

VYTVÁRANIE PRIAZNIVÝCH PODMIENOK PRE MLÁDEŽNÍCKE INICIATÍVY

a) Vyčlenenie finančných prostriedkov

Aj mladí ľudia majú svoje vlastné záujmy a nápady, ktoré chcú realizovať na lokálnej úrovni. Mesto by preto malo vyčleniť finančné prostriedky na podporu mládežníckych iniciatív, pričom treba dbať na ich inkluzívne nastavenie s dôrazom na zraniteľné skupiny mladých.

b) Asistenčná služba pre realizáciu iniciatív

Taktiež by mala byť dostupná služba asistencie, ktorá predstavuje podporu pri realizácii nápadov, projektov a iniciatív. Súčasťou asistencie by mala byť aj administratívna pomoc, napr. pri podávaní grantových žiadostí, zakladaní združení, príprave komunitných aktivít, verejných podujatí/protestov.

c) Inkluzívny dizajn verejných priestorov

Na to, aby sa mladí ľudia mohli pri občianskom angažovaní na lokálnej úrovni cítiť bezpečne a mali adekvátne možnosti využívania verejných priestorov, je potrebné inkluzívne plánovanie dizajnu verejných priestorov. Dôležitým aspektom je v tejto téme bezbariérovosť, aby sa aj ľudia so zdravotným znevýhodnením vedeli podieľať na verejných iniciatívach.

VYTVORENIE DOSTUPNÉHO MECHANIZMU NA ZÍSKANIE SPÄTNEJ VÄZBY

Súčasťou občianskeho angažovania je aj poskytovanie spätnej väzby na aktivity a stav mesta. Okrem systematického mapovania potrieb by mesto malo vytvoriť aj mechanizmus na získavanie spätnej väzby, ktorý by bol dostupný pre všetkých a neustále. Obzvlášť zraniteľné skupiny môžu pociťovať špecifické bariéry v zapájaní sa do formálnych procesov, napr. mládežníckych parlamentov (napr. kvôli sociálno-ekonomickým dôvodom, xenofóbii, absencii bezbariérových priestorov a pod.), kde by mohli poskytnúť spätnú väzbu. Preto je potrebné mať **dostupný mechanizmus, napríklad v online forme**, ktorý by vedel prekonať dané bariéry a aktívne by vyzýval mladých, aby vyjadrili svoj názor. Mesto tak môže zdôrazniť svoj záujem o perspektívu mladých a budovať u nich pocit spolupatričnosti s komunitou.

Samospráva by mala podporovať sieťovanie mladých ľudí a ich organizácií, pretože to môže mať pozitívny efekt na vytváranie predpokladov pre angažovanosť. Zároveň by mali byť podporovaní v tom, aby sa k rôznym mládežníckym iniciatívam pridávali ďalší mladí. Nestačí, aby existujúce mládežnícke organizácie boli nejakými exkluzívnymi súkromnými spolkami, pretože tak by nebolo možné naplňať základný zmysel ich existencie, a tým je zmocňovanie a posilňovanie občianskej participácie mladých ľudí. **Dôležité je otvoriť existujúce organizácie tým mladým, ktorí patria k zraniteľným skupinám alebo pochádzajú zo znevýhodneného prostredia.**

Mesto môže prostredníctvom svojich aktivít, finančných mechanizmov (rôzne grantové programy), ale aj symbolickým a vecným spôsobom (napr. poskytnutie priestorov) podporovať sieťovacie aktivity zamerané na:

- a) **vytváranie sietí a širších koalícií medzi existujúcimi organizáciami mladých** – samospráva môže v prvom kroku zmapovať existujúce organizácie mladých, ich situáciu a potreby, následne môže vytvoriť priestor, kde by sa zástupcovia týchto organizácií mohli pravidelne stretávať a vymieňať si informácie a skúsenosti a nadväzovať medzi sebou vzťahy;
- b) **vytváranie nových mládežníckych platforiem** – samospráva môže podporiť vytváranie rôznych mládežníckych platforiem orientovaných na nejakú konkrétnu tému, konkrétnu oblasť života mladých ľudí alebo riešenie nejakého konkrétneho problému;
- c) **zapájanie ďalších mladých ľudí, ktorí sa doposiaľ nezapájali do činnosti nejakej organizácie/združenia/komunity, alebo sa zapájali len málo** – samospráva môže podporovať aktivity zamerané na rozširovanie rozmanitých činností a aktivít smerom k mladým ľuďom, ktorí sú vo svojej komunite alebo v nejakej organizácii aktívni minimálne.

Príklad dobrej praxe

Cesta k mestu v Karvinej

Program „Cesta k mestu“, ktorý sa realizuje v meste Karviná, má za cieľ podporiť mladých ľudí v realizácii ich nápadov posilňujúc dialóg medzi mestom a mládežou. Cez webový portál www.mladezkraji.cz si mládež môže jednoducho zaregistrovať svoj nápad na zlepšenie života v meste, ktorý následne skonzultuje s predstaviteľmi mesta a pretransformuje do podoby projektového návrhu. Počas víkendového stretnutia sa dokončujú žiadosti pre konkrétne projekty a dochádza k neformálnemu vzdelávaniu v oblasti projektového manažmentu. Následne sa projekt prezentuje pred komisiou a počas jeho realizácie sú naďalej dostupné konzultácie. Celkovo tak program vytvára podmienky pre občiansku angažovanosť mladých, buduje cez neformálne vzdelávanie a konzultácie ich zručnosti a posilňuje dôveru medzi mládežou a mestom. Pre organizáciu tohto programu bolo potrebné vyčleniť finančné prostriedky na podporu mládežníckych iniciatív, zabezpečiť osobu na konzultácie, vytvoriť komisiu posudzujúcu projekty a portál na registráciu nápadov.¹⁰

¹⁰ Štefániková S., Kantor P. (2019), 'SAMO - príručka pre samosprávy', Trenčín, YouthWatch.

PREPÁJANIE RÔZNYCH KOMUNITÍ A MLADÝCH ĽUDÍ

Pri uvažovaní o stratégiách, opatreniach a aktivitách zameraných na mladých ľudí (vrátane mladých z menších alebo zraniteľných skupín) je veľmi dôležité myslieť na to, aby dochádzalo k ich prepájaniu s inými komunitami. Môže ísť o prepájanie medzi komunitami mladých navzájom, ale aj naprieč rôznymi komunitami, **napríklad seniormi, rôznymi susedskými komunitami**, komunitami venujúcimi sa rôznym **konkrétnym témam** (napr. verejné priestory, ochrana životného prostredia, kultúra, rozvoj rôznych zručností a ďalšie), prípadne s ďalšími skupinami obyvateľstva, napr. s **ľuďmi so zdravotným znevýhodnením, cudzincami** a pod.

Prečo je to dôležité?

Vzťahy medzi komunitami a prepájanie mladých ľudí z rôznych komunít intenzívne **posilňujú sociálnu súdržnosť**. Vedieť, že všetci sme súčasťou jedného spoločenstva vytvára pocit prináležania k mestu/obci či širšej lokálnej komunite. V súdržnejších komunitách sú **ľudia ochotnejší spolupracovať a podporovať sa navzájom**.

Komunity s vysokou sociálnou súdržnosťou majú tendenciu byť **bezpečnejšie**, pretože ľudia sú viac angažovaní v starostlivosti o svoje okolie. Zároveň majú väčšiu schopnosť prispôbiť sa zmenám, či už ide o ekonomické zmeny, environmentálne výzvy alebo sociálne premeny.

Druhým dôvodom, prečo je prepájanie mladých ľudí s inými komunitami dôležité, je **rozvoj vzájomnej tolerancie, porozumenia a rešpektu voči rozmanitosti**.

To platí jednak pre vytváranie vzťahov medzi rôznymi skupinami a mladými, ale aj medzi **mladými ľuďmi navzájom**. Ak hovoríme o začleňovaní mladých z rôznych kultúrnych, etnických a sociálnych prostredí, prepájanie rôznych typov mládežníckych komunít tiež prispieva k vzájomnému porozumeniu a pocitu prináležania. Takéto spojenie tiež umožňuje **dať spoločný hlas** rôznym skupinám mladých ľudí a posilňovať ich pozíciu v spoločnosti.

Tretím dôležitým aspektom je **rozvoj komunikačných zručností** – ak komunikujeme či spolupracujeme s ľuďmi z rôznych prostredí, uvedomíme si, že často vnímajú veci inak, používajú iné spôsoby vyjadrovania, majú odlišné potreby. Vzájomné prepájanie tak znamená aj lepšie načúvanie a používanie jazyka, ktorý je rešpektujúci a nehodnotiaci vo vzťahu k „iným“.

Prepájanie rôznych skupín znamená aj **podporu inovácií a kreativity**. Rôznorodé skupiny majú tendenciu prinášať rôzne perspektívy a nápady. Preto prepájanie mladých ľudí s inými komunitami môže podporiť inovácie a kreativitu. Skupiny, ktoré sú otvorené rôznym myšlienkam, majú väčší potenciál pre tvorbu nových riešení.

Ako to vieme robiť?

Spôsobov, ako prepájať mladých ľudí s ďalšími komunitami je mnoho. Ide o aktivity, ktoré prispievajú k vzájomnému spoznávaniu, upevňovaniu súdržnosti a predchádzaniu sociálneho napätia.

V tejto súvislosti je veľmi dôležité dbať na **špecifické potreby rôznych skupín**, a to tak v prípade špecifických skupín mladých ľudí, ako aj ľudí z iných komunít. Je dôležité, aby sa pri realizácii aktivít na podporu prepájania myslelo na tieto potreby a jednotlivé aktivity boli realizované tak, aby boli pre všetky komunity **dostupné**.

To znamená, že je potrebné:

- a) využívať všetky možné nástroje na to, aby sa ľudia z rôznych skupín o takýchto aktivitách v prvom rade **dozvedeli** - využívať informačné nástroje, ktoré využívajú sami členovia a členky týchto skupín;
- b) zabezpečiť, aby sa **cítili vítaní** - explicitne zdôrazňovať, že aktivity sú tu pre všetkých a vytvárať prostredie, v ktorom sa naozaj vítanými aj môžu cítiť;
- c) organizovať aktivity tak, aby **boli prispôsobené špecifikám týchto skupín** - jazykovo v prípade národnostných menšín a ľudí s migračným pôvodom, bezbariérovovo pre ľudí so zdravotným znevýhodnením, v adekvátnych časoch a priestoroch tak, aby sa na nich mohli zúčastňovať aj seniori/seniorky a podobne.

PODUJATIA A FESTIVALY

V prvom rade môže ísť o organizovanie a podporu **medzikomunitných podujatí a festivalov**, ktoré ponúkajú mladým ľuďom príležitosť stretnúť sa s ľuďmi z rozličných komunít a dozvedieť sa o aktivitách, ktoré robia. Takéto podujatia vytvárajú veľmi dobrý priestor pre budovanie silnejšej interkomunitnej spolupráce v budúcnosti.

SPOLOČNÉ KOMUNITNÉ PRIESTORY

Druhým spôsobom je podpora a vytváranie **spoločných komunitných centier a priestorov**. Na lokálnej úrovni sa často zriaďujú komunitné a voľnočasové centrá pre mladých. Tie majú nepochybne veľký význam, ale rovnako dôležité sú aj spoločné priestory a centrá pre rôzne skupiny. Tam sa môžu realizovať spoločné aktivity, ktoré posilňujú spoznávanie, vzájomnú súdržnosť a môžu plniť aj dôležitú úlohu vzájomného pomáhania a podpory. Takéto spoločné priestory môžu byť určené pre širokú verejnosť, ale okrem mladých aj pre **seniorov/seniorky, ľudí so zdravotným znevýhodnením, ľudí z menšín** a podobne. Je dôležité, aby takéto priestory mali **nízkoprahový charakter**, teda boli dostupné a bezplatné pre všetkých.

DOBROVOLNÍCTVO

Ďalšou možnosťou je podpora **dobrovoľníckych programov pre mladých**, ktorých cieľom je pomáhať rôznym ďalším skupinám obyvateľov na miestnej úrovni. Mladí ľudia môžu spoločne vytvárať tieto programy alebo sa môžu zapájať do programov, ktoré pre nich vytvorí mesto alebo iní aktéri. Mladí ľudia z rôznych komunít a aj tí zo zraniteľných skupín môžu participovať napríklad na dobrovoľníckych programoch zameraných na **zlepšovanie či skrášľovanie verejných priestorov** v meste, pomáhať

seniorom/seniorkám v zariadeniach/seniorských kluboch alebo priamo v ich domácnostiach, venovať svoj čas na podporu ľudí so zdravotným znevýhodnením a pod. Možností dobrovoľníckych programov je veľmi veľa a samotní mladí ľudia by mali participovať na dizajnovaní a plánovaní takýchto programov.

SPOLOČNÉ PROJEKTY A INICIATÍVY

Prepájanie komunit môže prebiehať aj prostredníctvom **spoločných projektov a iniciatív**. Na lokálnej úrovni je možné realizovať rôzne spoločné projekty, ktoré môžu mať rôzne ciele, napr. podpora sociálnej súdržnosti, zlepšovanie verejných priestorov alebo kvality života v meste/obci a ďalšie.

Rôzne komunity zároveň môžu spoločne realizovať aj **advokačné aktivity a iniciatívy**. Je dôležité, aby mladí ľudia boli aj občiansky angažovaní (viď časť Občianska angažovanosť). Spájaním sa s inými typmi komunit môže dôjsť k vytváraniu dôležitej symbiózy, keď všetci obyvatelia v lokalite majú spoločný hlas. Takto môžu presadzovať rôzne svoje záujmy efektívnejšie než individuálnymi iniciatívami a advokačnými aktivitami.

FÓRA A DISKUSNÉ SKUPINY

Na udržanie sociálnej súdržnosti je potrebné vytvárať aj platformy pre vzájomnú komunikáciu a diskusiu. Takéto platformy môžu existovať v **online priestore** ako skupiny na sociálnych sieťach, v iných virtuálnych priestoroch alebo aj vo fyzickom priestore organizovaním spoločných diskusií. Mladí ľudia sú oproti ostatným skupinám oveľa zorientovanejší v nových technológiách a sú teda tými, ktorí by mohli byť veľmi aktívni práve v tejto oblasti. Spoločné fóra a platformy sa môžu vytvárať s konkrétnym cieľom alebo témou, prípadne môžu v meste/obci fungovať ako stále priestory komunikácie, v ktorých prebiehajú pravidelné stretnutia na rôzne témy.

Príklady dobrej praxe

Podpora mladých dobrovoľníkov pre seniorov v Kanade

Už v roku 1984 mesto Pointe-Claire vytvorilo program **Pomoc pre seniorov**, v rámci ktorého študenti bezplatne vykonávajú domáce práce a údržbu vonkajších priestorov. Tento program umožňuje seniorom s nízkymi príjmami zostať dlhšie vo svojich domovoch, pomáha prelomiť ich izoláciu a podporuje zapojenie do komunity. V prvom roku sa do programu zapojilo päť študentov a študentiek so 100 seniormi. Dnes má program 34 stálych zamestnancov, 20 dobrovoľníkov a množstvo stážistov. V rámci programu bola zavedená aj silná diverzifikovaná sieť, ktorá sa stala centrom pre celý rad služieb poskytovaných sociálnymi, zdravotnými inštitúciami a mnohými komunitnými organizáciami. V priebehu rokov sa kontakty medzi mladými ľuďmi a seniormi vyvinuli do takej miery, že sa stali neoddeliteľnou súčasťou ich každodennej rutiny, a to aj nad rámec stanovených parametrov programu. Tento program pomáha prelomiť izoláciu, ktorej seniori a seniorky často čelia, a zároveň vystavuje mladých ľudí bohatým vedomostiam, múdrosti a skúsenostiam seniorov.¹¹

Susedské komunitné centrá v Austrálii

V austrálskom Queenslande existuje viac ako 150 susedských centier, ktorých cieľom je prepájať rôzne komunity. Aktivity v týchto centrách stoja na potrebách, silných stránkach a záujmoch ľudí. Hlavným

¹¹ Viac informácií o tomto programe nájdete na <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/afp/young-people-and-seniors-working-together-in-their-community/>

princípom je, že každý by sa mal v tomto centre cítiť vítaný a na nikoho nemožno zabúdať. Susedské centrá sú pevne ukotvené v štruktúre svojich komunít. Aktivity sú vždy postavené na znalostiach miestnych ľudí, sietí, zdrojov a problémov. V týchto centrách sa realizujú desiatky projektov zameraných na kultúrnu diverzitu, podporu LGBTI+ ľudí, mladých z rôznych prostredí, avšak vždy na jednom mieste. Susedské centrá majú zriadenú spoločnú webstránku (<https://ncq.org.au/neighbourhood-centres/>), ktorá poskytuje podrobné informácie o všetkých aktivitách tak, aby sa o nich dozvedeli všetci.

VYTVÁRANIE BEZPEČNÝCH PRIESTOROV PRE MLADÝCH ĽUDÍ

Bezpečné priestory pre mladých ľudí by mali byť súčasťou každej samosprávy a malo by sa s nimi počítať pri skvalitňovaní služieb i v podpore trávenia voľného času pre mladých ľudí. Bezpečných priestorov pre deti a mladých ľudí však na Slovensku stále nie je dostatok. To, že mladí ľudia vnímajú absenciu bezpečných priestorov pre nich, ich rovesníkov a ich aktivity sa ukázalo aj vo výskume „Mladí ľudia z menšín¹²“, ktorý realizovalo Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Prečo je to dôležité?

Bezpečné miesta pre mladých ľudí môžu vytvoriť priestor, **kde sa cítia byť prijatí**, cítia, že niekam patria bez ohľadu na ich **socio-kultúrne zázemie, sexuálnu orientáciu, farbu pleti, rod** atď. Pokiaľ mladým vytvárame takéto priestory a podmienky, dávame im možnosť získať skúsenosť **spolupatričnosti**. V bezpečných priestoroch sa majú na koho sa obrátiť, pokiaľ majú vo svojom živote nejaký problém.

V takýchto priestoroch môžu mladí ľudia stretávať rovesníkov, členov rôznych komunít, vytvárať si bezpečné ľudské vzťahy a väzby, ale aj **dovoliť si zlyhať alebo niečo nezvládnuť**. V bezpečnom a prijímacom priestore môžu mladí prejaviť naplno svoj potenciál, rozvíjať svoje silné stránky. V takýchto priestoroch sa môžu prvýkrát stretnúť s tým, že nie sú hodnotení, sú rešpektovaní takí, akí sú, a môžu nájsť viac možností rozvíjať sa sociálne, ale aj osobnostne.

Ako to vieme robiť?

Pri vytváraní a zabezpečení fungovania bezpečných priestorov je potrebné **zamedziť prejavom rasizmu, sexizmu, homofóbie a ďalším prejavom neznášanlivosti a nenávisťi**. Nemusí ísť pritom len o fyzický priestor, ale aj rôzne aktivity, podujatia, zhromaždenia a podobne.

Dôležitá je podpora **nízkoprahových zariadení** pre deti a mládež, komunitných centier či rôznych sociálnych služieb, ktoré sú v meste určené pre všetkých. Je dôležité zriaďovať priestory, ktoré sú otvorené pre všetkých, ale aj podporovať priestory pre rôznorodé skupiny mladých ľudí, napríklad komunitné centrum pre LGBTI+ mládež a podobne.

Pocit bezpečia pre mladých by mal byť aj cieľom **komunikácie mesta**, napríklad pri rôznych odporúčaní či postupoch, informovaní o svojich aktivitách a podobne. Takáto komunikácia by mala tiež zdôrazňovať **nulovú toleranciu voči nenávisťným prejavom** a zároveň ich nepodporovať alebo im nedávať relevanciu. Komunikácia o hodnotách a princípoch rôznych podujatí v rámci mesta by mala prebiehať aj **smerom k verejnosti**, aby mladí ľudia vedeli, že sú na takýchto podujatiach vítaní a každý/každá sa tam môže cítiť bezpečne.

Na to, aby sme vedeli, **čo pre mladých ľudí bezpečný priestor znamená, je dôležité zistiť to priamo od nich** prostredníctvom rôznych metód mapovania potrieb (pozri v časti Dáta a mapovanie potrieb mladých ľudí). Bezpečné priestory je potrebné následne vytvárať spolu s mladými ľuďmi.

12 Gallová Kriglerová, E. et al. (2022), 'Mladí ľudia z menšín', Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Okrem toho, že je možné aktívne vytvárať a podporovať takéto priestory, môže samospráva prispievať aj k bezpečnému dizajnu miest, vytvárať bezpečné vonkajšie priestory a bezpečné podujatia so zreteľom na všetky skupiny mladých ľudí. Plánovanie verejných priestorov by tak malo zohľadňovať špecifickú situáciu mladých ľudí a ich potreby za ich účasti.

Príklad dobrej praxe

Kaspian je občianske združenie, ktoré pôsobí v Bratislave a zameriava sa hlavne na aktivity a služby pre deti a mládež. Nezabúda však ani na rodiny, či jednotlivcov zo susedstva. V rámci nízkoprahových programov sa venuje mladým ľuďom vo veku od 7 do 23 rokov. Realizuje komunitné, športové a voľnočasové aktivity. Kaspian zlepšuje životy detí a mladých ľudí cez ľahko dostupné programy. Pomáhajú im prostredníctvom metód sociálnej práce, voľnočasových, participatívnych a preventívnych aktivít, ako aj vzdelávaním. Ich víziou je, aby sa všetky deti a mladí ľudia vyvíjali zdravo a v **bezpečnom prostredí** s podporou ich komunity a aby rozumeli, že nesú zodpovednosť za vlastné rozhodnutia. Ich hodnotami sú profesionalita, transparentnosť, ľudský prístup a rešpekt voči jedinečnosti každého človeka.¹³

¹³ Viac informácií o občianskom združení Kaspian nájdete na www.kaspian.sk.

POSKYTOVANIE PORADENSTVA A SLUŽIEB PRE MLADÝCH ĽUDÍ

Prečo je to dôležité?

Dobrá a fungujúca sieť služieb pre mladých ľudí vytvára možnosti podpory, na ktoré sa mladí ľudia môžu **obrátiť v rôznych životných situáciách**. Kvalitné služby dávajú mladým ľuďom jedinečnú skúsenosť prijatia a pomoci pri ich problémoch. Takáto pozitívna skúsenosť môže byť predpokladom pre **lepšiu svojpomoc**, pre to, aby sa nebáli vyhľadať odbornú pomoc v dospelosti, ale aj pre to, aby vedeli lepšie podporiť svojich rovesníkov a rovesníčky. Zároveň sa tak vytvára a podporuje **dôvera voči rôznym inštitúciám** alebo neformálnym autoritám, ktorými môžu byť napríklad pracovníci a pracovníčky nízkoprahového zariadenia pre deti a mládež, komunitného centra pre mládež a podobne.

Pre mladých ľudí, ktorí prechádzajú rôznymi psychologickými a životnými zmenami je obzvlášť dôležité mať k dispozícii dostupnú podporu alebo pomoc, ale aj príležitosti sebarealizácie a rozvoja svojho potenciálu. Pokiaľ mladý človek **nenájde podporu v rodine ani v škole**, je dôležité, aby sme im takéto príležitosti vytvárali v rôznych druhoch služieb. Bezpečná väzba s inou osobou môže mladému človeku pomôcť v rôznych ťažkých životných situáciách, ale aj v bežnom období dospievania, ktoré so sebou prináša mnoho zmien.

Dôležité je vytvárať, realizovať a podporovať služby pre rôzne skupiny mladých ľudí. Netreba zabúdať na mladých ľudí so špecifickými potrebami, napríklad **mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením, mladých ľudí z nízkopříjmových rodín, mladých z LGBTI+ komunity** a pod. Služby pre mladých, hlavne poradenské, je dôležité realizovať aj v online prostredí, keďže nie všetci mladí chcú alebo vedia vyhľadať pomoc osobne.¹⁴

Ako to vieme robiť?

Aj napriek existujúcej ponuke služieb v meste sa môže stať, že mnoho mladých ľudí sa z rôznych dôvodov nemá na koho obrátiť. To, že takíto mladí ľudia v meste žijú, treba mať na pamäti. **Je zároveň potrebné zisťovať a identifikovať dôvody, ktoré bránia mladým ľuďom v prístupe k podporným službám.**

Ešte väčšiu bariéru môžu zažívať mladí ľudia z rôznych zraniteľných alebo menšinových skupín/komunit, pretože môžu mať napríklad obavu, ako budú v konkrétnej službe, u konkrétneho odborníka prijatí. Mladí ľudia so zdravotným znevýhodnením môžu mať sťažený prístup k službám aj fyzicky, pokiaľ nie je budova bezbariérová. Mnoho mladých ľudí, napríklad Rómov alebo mladých ľudí z LGBTI+ komunity, zažilo neprijatie na základe ich identity, čo u nich môže vyvolávať strach z užívania služieb.

Dôležitá je podpora služieb **špecializovaného psychologického a sociálneho poradenstva** pre mladých ľudí. Zo strany samosprávy môže ísť o finančnú, ale aj symbolickú podporu týchto služieb. Mesto môže o nich **informovať**, prezentovať služby, ktoré sú profesionálne, kvalitné a dostupné pre všetky

¹⁴ Gallová Kriglerová, E. et al. (2022), 'Mladí ľudia z menšín', Bratislava, Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

skupiny mladých ľudí. Môže **mapovať, aké služby sú v danej lokalite dostupné**, aké druhy služieb sú nedostatočné alebo nedokážu uspokojovať dopyt v dôsledku nedostatočných kapacít (personálnych, odborných, finančných), a následne ich podporovať. Je dôležité vedieť, aké služby mladí ľudia najčastejšie vyhľadávajú, či majú ku nim všetci rovnaký prístup a aké služby a aktivity potrebujú.

Vhodné je podporovať rôzne služby, kde sa okrem špecializovaného poradenstva poskytujú aj rôzne voľnočasové, preventívne či športové aktivity. Napomáhať môže aj **terénna sociálna práca**, ktorá je vhodným prostriedkom, ako sa dostať k mladým ľuďom, ktorí nenavštevujú žiadne druhy zariadení. S mladými sa tak dá pracovať v prostredí, kde žijú.

Pri podpore a realizácii služieb pre mladých ľudí netreba zabúdať ani na **kontinuálne odborné vzdelávanie a budovanie kapacít pracovníkov a pracovníčok** služieb pre mladých, ktoré môže napomáhať pri skvalitňovaní dostupných služieb či zlepšovaní práce so skupinami mladých ľudí, ktoré môžu mať špecifické potreby a problémy.

Služby pre mladých ľudí by mali byť:

1. **dostupné** – pod dostupnosťou služieb nemyslíme len fyzickú dostupnosť, teda aby ich mohli mladí ľudia využívať v lokalite, kde žijú, ale aj ekonomickú a sociálnu dostupnosť. Nemali by teda byť pre mladých ľudí finančne nákladné. Služby by zároveň mali byť nízkoprahové, teda poskytované všetkým, bez komplikovanej registrácie, v prípade potreby anonymne, jednorazovo a podobne.
2. **bezpečné** – všetky aktivity a služby pre mladých ľudí by mali byť bezpečným priestorom, v ktorom sa môžu rozvíjať a zdôveriť sa bez hodnotenia či odsudzovania. Služby by mali mať nastavené pravidlá a hodnoty tak, aby sa v nich každý mladý človek cítil bezpečne.
3. **adresné a inkluzívne** – služby by mali byť poskytované aj na základe mapovania potrieb mladých ľudí a toho, čo aktuálne potrebujú. Ak situáciu mladých ľudí, ich problémy a potreby poznáme dobre, vieme na ne reagovať opatreniami a službami. Nemali by sme zabúdať ani na potreby mladých ľudí z rôznorodých skupín, pre ktorých môže byť prístup k rôznym typom služieb sťažený, prípadne pre nich nemusia byť dostupné vôbec.

Príklady dobrej praxe

Mládež ulice

Organizácia **Mládež ulice** vznikla v roku 2000. Začínali ako skupina dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ktorá sa postupne transformovala na tím pracovníkov rôznych pomáhajúcich profesií. Organizácia pôsobí vo viacerých lokalitách a oblastiach. V súčasnosti sa zameriava najmä na terénnu sociálnu prácu s deťmi a mládežou, prácu v rodinách a komunitnú prácu. Sústreďuje sa na rozvoj zručností a potenciálu mladých ľudí a sprevádzanie pri riešení náročných životných období. Rodinám (a rodičom) poskytuje poradenstvo v tom, čo sa občas nazýva „výchovnými problémami” – hľadá cesty, ako sa vrátiť zo slepých ulíc. Ponúka špecifické preventívne programy školám a ďalším inštitúciám. Mládež ulice pôsobí aj v komunitnom centre Stará Jedáľň v Bratislave, kde realizuje mnohé aktivity (nielen) pre mladých, organizuje podujatia a poskytuje veľmi rôznorodú podporu pre tých, ktorí to potrebujú.

Stationens Barn r.f. (Fínske Deti stanice)

Hlavným poslaním tejto organizácie je podporovať bezpečné dospievanie detí a mládeže, podporovať ich *well-being*, ale aj *well-being* ich rodín, a brániť sociálnemu vylúčeniu. Organizácia sa hlási k hodnotám otvorenosti, ľudskosti a prítomnosti. Cieľom je zvýšiť prítomnosť dospelých v každodennom živote detí a mládeže. Deti stanice sa snažia pohotovo reagovať na všetky zmeny, ktoré sa odohrávajú v živote mladých ľudí. Zameriavajú sa predovšetkým na témy, ako je zneužívanie návykových látok a násilné správanie a kriminalita, ktoré vnímajú ako symptómy, ktoré si vyžadujú rýchlu pozornosť dospelých.

Organizácia zamestnáva štyridsať odborníkov a odborníčok z oblasti práce s mládežou a sociálnych služieb. Práca zahŕňa výučbu emocionálnych a interakčných zručností, intervenciu v prípadoch šikany na školách, stretávanie sa s mládežou na verejných priestranstvách, mediáciu, podporu v prípadoch eskalujúceho kriminálneho správania a sprevádzanie mládeže počas náročných životných situácií.¹⁵

¹⁵ Viac informácií nájdete na www.asemanlapset.fi/en/.

ZABEZPEČOVANIE INFORMOVANOSTI ROZMANITÝCH SKUPÍN MLADÝCH ĽUDÍ O AKTIVITÁCH V MESTE

Prečo je to dôležité?

Mestá, ale aj ďalší aktéri na lokálnej úrovni, častokrát realizujú množstvo aktivít (od kultúrnych, športových, cez komunitné, až po aktivity zapájajúce obyvateľov do tvorby miestnych politík) pre svojich obyvateľov a obyvateľky, avšak nie vždy sa informácie o nich dostávajú všetkým relevantným cieľovým skupinám. Najmä mladí ľudia z rôznych menšinových a zraniteľných skupín často nemajú dostatočný prístup k informáciám.

Zabezpečovanie informovanosti mladých ľudí, a zvlášť mladých ľudí z menších a zraniteľných skupín o aktivitách samosprávy a ďalších aktérov, je dôležité z niekoľkých dôvodov:

- ak majú mladí ľudia dostatok informácií o aktivitách samosprávy, je **väčšia pravdepodobnosť, že sa do nich aj zapoja;**
- dostatočná informovanosť zároveň poskytuje mladým ľuďom možnosť **vzdelávať sa o tom, ako funguje samospráva** a čo sú jej priority a kompetencie. To je veľmi dôležité pre posilňovanie občianskeho povedomia a zároveň to môže mladých ľudí **motivovať, aby sa zapájali do rozhodovacích procesov v meste**. Mladí ľudia prinášajú do diskusií a rozhodovacích procesov nové perspektívy, ktoré reflektujú ich rôznorodé potreby;
- informovanosť mladých ľudí o aktivitách samosprávy prispieva k **zvýšeniu transparentnosti a dôvery v samosprávne inštitúcie;**
- **zohľadňovanie špecifických potrieb mladých ľudí** z menších a zraniteľných skupín pri zabezpečovaní informovanosti zároveň **prispieva k ich inklúzii.**

Celkovo môže zabezpečenie informovanosti mladých ľudí o aktivitách samosprávy prispieť k rozvoju aktívnych a informovaných občanov, ktorí majú schopnosť a ochotu podieľať sa na formovaní spoločenských zmien a zlepšení.

Ako to vieme robiť?

Pri plánovaní zabezpečovania informovanosti mladých ľudí, a konkrétne aj mladých ľudí z menších a zraniteľných skupín, o aktivitách samosprávy je potrebné brať do úvahy špecifiká tejto cieľovej skupiny a zodpovedať si otázku, aké informačné kanály a aké formy vyjadrovania mladí ľudia aktuálne uprednostňujú a aktívne využívajú.

Mapovanie potrieb mladých ľudí v oblasti získavania informácií je dôležité na to, aby samospráva dokázala zistiť, aké informácie mladí potrebujú a čo im chýba. Špecificky to platí pre mladých ľudí z menších a zraniteľných skupín (pozri časť Dáta a mapovanie potrieb mladých ľudí). Spätná väzba od mladých ľudí pomôže samospráve pochopiť, **z akých zdrojov čerpajú informácie, akým formám informácií sú prístupnejší či aké kanály využívajú ako zdroje informácií**. V tom sa mladí ľudia, a najmä mladí ľudia z menších a zraniteľných skupín, môžu výrazne líšiť od iných skupín obyvateľov. Na základe toho je potom možné prispôbiť komunikáciu, aby bola efektívna;

Zapojenie mladých ľudí do plánovania poskytovania informácií – mladí ľudia prinášajú do plánovania svoju perspektívu, a takto môže následné poskytovanie informácií odrážať ich skutočné potreby. Pri zapájaní mladých ľudí je potrebné dbať na to, aby boli v procese zastúpení aj mladí ľudia z rôznych menších a zraniteľných skupín, aby sa zohľadnila rozmanitosť populácie mladých ľudí v meste a s tým súvisiace rozmanité potreby;

Využívanie digitálnych nástrojov a sociálnych sietí – mladí ľudia trávajú na sociálnych sieťach veľké množstvo času. Mesto by malo identifikovať, ktoré sociálne siete sú medzi mladými ľuďmi populárne, aký obsah na nich najčastejšie sledujú (prostredníctvom mapovania potrieb) a aké formy komunikácie preferujú (napr. videá, online diskusné fóra, mobilné aplikácie, newslettere a pod.). Komunikácia smerom k mladým ľuďom by mala byť prispôbená týmto potrebám. Pri online komunikácii treba venovať pozornosť **grafickému dizajnu a vizuálu**. Vhodne zvolený grafický dizajn má väčší potenciál zaujať mladých ľudí a motivovať ich k prečítaniu si informácie. Odporúča sa využívať jednoduché obrázky a grafické prvky, ako sú napr. infografiky;

Zrozumiteľné používanie výrazových prostriedkov – pri poskytovaní informácií o aktivitách samosprávy je nutné pamätať na to, že populácia mladých ľudí je rozmanitá, a taká je aj ich schopnosť rozumieť rôznym výrazovým prostriedkom. Nemusí ísť pritom len o schopnosť rozumieť jazyku, ale aj o zmenenú schopnosť čítať text (napr. v prípade mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením). Je preto dôležité, aby boli informácie dostupné v rôznych jazykoch (o ktorých je známe, že sa v populácii mladých ľudí v meste používajú), ale aj v rôznych formách (napr. easy-read, formáty pre nevidiacich a slabozrakých a pod.);

Spolupráca so vzdelávacími a mládežníckymi inštitúciami – mladí ľudia trávajú veľkú časť svojho času v škole či v iných vzdelávacích, mládežníckych a voľnočasových inštitúciách. Tieto inštitúcie môžu slúžiť ako dobrý kanál pre zdieľanie informácií o aktivitách samosprávy, či už tým, že im informácie sprostredkujú napríklad vyučujúci, alebo tým, že mesto zabezpečí, aby informácie boli dostupné v priestoroch inštitúcie (na nástenkách) alebo na informačných kanáloch, ktoré spravuje daná inštitúcia (napr. na profile školy na sociálnej sieti, na webových stránkach a pod.). Aj rôzne mimovládne či iné organizácie môžu prispôsobiť šírenie a zdieľanie informácií špecifickým potrebám mladých ľudí z menších, ak s nimi pracujú (napr. jazykové mutácie);

Vytváranie komunitných partnerstiev – samospráva môže tiež nadviazať spoluprácu s komunitnými lídrami a osobnosťami, ktoré sú medzi mladými ľuďmi populárne, aby zdieľali informácie o aktivitách samosprávy so svojím publikom;

Organizácia stretnutí s mladými ľuďmi v priestoroch, v ktorých sa prirodzene pohybujú – je dôležité, aby sa zástupcovia a zástupkyne samosprávy priblížili mladým ľuďom, a najmä mladým ľuďom z menších a zraniteľných skupín, a aby sa s nimi stretávali v prostrediach, kde sa mladí prirodzene pohybujú (či už sú to školy, klubovne, športoviská, a pod.). Takéto stretnutia sú príležitosťou pre mladých ľudí dozvedieť sa viac o tom, ako funguje samospráva, čo robí pre mladých ľudí, a ako oni sami môžu prispieť k rozvoju mesta a svojej komunity;

Uplatňovanie kultúrnej citlivosti – pri komunikácii aktivít samosprávy je dôležité brať ohľad aj na kultúrne nuansy a zahŕňať obsahy, symboly a príklady, ktoré budú pôsobiť inkluzívne a rešpektujúco voči rôznym menšinám a zároveň budú komunikovať fakt, že daná aktivita je otvorená pre všetkých mladých ľudí. Zároveň je však potrebné vyvarovať sa obsahov, ktoré môžu voči niektorým menšinám pôsobiť nerešpektujúco.

Pri poskytovaní informácií o aktivitách samosprávy mladým ľuďom z menšín je kľúčové byť otvorený, empatický a adaptabilný, aby sa zabezpečilo, že komunikácia je efektívna a inkluzívna. Je dôležité kombinovať viacero prístupov, metód a komunikačných kanálov, pretože každý mladý človek môže preferovať iný spôsob komunikácie.

Príklady dobrej praxe

Mlad.si

V Slovinsku bol vďaka spolupráci Úradu vlády Slovenskej republiky a mimovládnej strešnej mládežníckej organizácie Youth Network MaMa vytvorený informačný portál mlad.si¹⁶ pre mladých ľudí, na ktorom sa združujú informácie od štátnych inštitúcií, mládežníckych organizácií aj mimovládneho sektora. V tomto prípade teda ide o iniciatívu na centrálnej úrovni, avšak môže slúžiť ako inšpirácia aj pre lokálnu úroveň.

Obsah portálu spoluvytvárajú mladí ľudia, takže sa dodržiava princíp „mladí pre mladých“. Informácie z portálu sú zároveň komunikované aj cez Facebook, Instagram a TikTok. Mladí ľudia tu môžu nájsť všetky dôležité informácie, ktoré potrebujú pre život od vzdelávania, cez možnosti bývania, zamestnania, kultúrneho vyžitia, až po možnosti trávenia voľného času či participácie. Nájdú tu taktiež užitočné rady týkajúce rôznych administratívnych procesov, linky na úradné formuláre, výzvy na podávanie žiadostí o granty, a iné. Ide o prvý takýto portál, v ktorom sa spájajú informácie z vládneho a mimovládneho sektora. Jeho cieľom je priblížiť mladým ľuďom fungovanie a kompetencie verejných inštitúcií, keďže sa tu môžu dozvedieť o všetkých plánoch, opatreniach, podujatiach a pod., ktoré majú dopady na životy mladých ľudí.

My CHI. My Future aplikácia

Mesto Chicago v roku 2022 spustilo mestskú aplikáciu pre mladých ľudí s názvom My CHI. My Future¹⁷, ktorej cieľom je pomáhať mladým obyvateľom a obyvateľkám Chicaga nájsť programy, podujatia a pracovné pozície a ďalšie informácie dôležité pre mládež. Aplikácia je súčasťou komplexnejšieho programu My CHI, ktorého cieľom je vytvoriť v meste prostredie, v ktorom má každý mladý človek dostatok dostupných možností pre zmysluplné trávenie voľného času. Aplikácia je jedným z nástrojov, ako to dosiahnuť, a to prostredníctvom informovanosti mladých ľudí o možnostiach, ktoré pre nich v meste existujú.

¹⁶ Pre viac informácií o portáli pozri <https://www.mlad.si/> a <https://bitly.ws/3begN>

¹⁷ Pre viac informácií pozri City of Chicago (2022), 'Mayor Lighfoot and First Lady Amy Eshleman Launch the My Chi. My Future. Mobile App to Connect Teens With Out-of-School Activities', 18. Mája 2022; aplikácia je dostupná na Google Play Store <https://bitly.ws/3bena>.

ROZVOJ ZRUČNOSTÍ, SCITLIVOVANIE A VZDELÁVANIE ZAMESTNANCOV/KÝŇ SAMOSPRÁV V TÉMACH ROZMANITOSTI

Prečo je to dôležité?

Pri tvorbe stratégií, ale aj pri poskytovaní služieb v kompetencii samosprávy, ktoré sú zamerané na mladých ľudí, je veľmi dôležité brať do úvahy ich rozmanitosť – jazykovú, kultúrnu, národnostnú, ale aj sociálnu, či rozmanitosť vyplývajúcu z ich prípadného zdravotného znevýhodnenia. Mladí ľudia teda majú veľmi rozmanité potreby, ktoré môže byť v strategických dokumentoch i komunikácii s nimi ťažké reflektovať, ak zamestnanci a zamestnankyne miest a obcí nie sú na túto rozmanitosť citliví.

Citlivosť a rešpekt voči rozmanitosti populácie (nielen) mladých ľudí však napomáha lepšiemu porozumeniu potrebám cieľových skupín, i nastavovaniu adresnejších, efektívnejších a inkluzívnejších služieb. Posilňuje tiež dôveru mladých ľudí z rôznych skupín voči samospráve, čo je pre posilňovanie demokracie a aktívneho občianstva mimoriadne dôležité.

Pre zamestnancov a zamestnankyne samospráv by sa teda mali vytvárať príležitosti na rozvoj ich znalostí, zručností a citlivosti v témach rozmanitosti, rovnosti, vzájomného rešpektu a nediskriminácie.

Ako to vieme robiť?

Jednou z možností, ako môžu mestá a obce zabezpečiť **scitlivovanie, vzdelávanie a rozvoj svojich zamestnancov a zamestnankýň v témach rozmanitosti, rovnosti a vzájomného rešpektu je vytvorenie plánu kontinuálneho vzdelávania**, ktorý bude povinný pre všetok personál samosprávy. S týmto môžu mestám a obciam pomôcť rôzne mimovládne organizácie, ktoré sa vo svojich aktivitách venujú podpore rôznych menšinových skupín. Plán by mal zadefinovať víziu mesta v oblasti vzdelávania svojho personálu, ciele, ktoré týmto vzdelávaním chce dosiahnuť, periodicitu vzdelávania, i moduly, ktoré má vzdelávanie pokrývať. Pri zabezpečovaní vzdelávania je tiež možné, a dokonca vhodné, nadviazať spoluprácu s organizáciami, ktoré pracujú priamo s (nielen) mladými ľuďmi z rozmanitých skupín a majú množstvo praktických skúseností. Vzdelávanie by malo mať čo najinteraktívnejšiu formu, a ideálne by malo zahŕňať aj priamy kontakt s mladými ľuďmi z rozmanitých skupín priamo v prostredí, v ktorom sa pohybujú, napr. v nízkoprahových centrách, klubovniach, komunitných centrách a pod.

Ďalšou z možností je **inšpirácia programami spoločenskej zodpovednosti (*corporate social responsibility*)**, ktoré už v súčasnosti implementujú väčšie súkromné spoločnosti a firmy. Ich podstatou je zapájanie zamestnancov a zamestnankýň do podpory miestnych komunít prostredníctvom rôznych komunitných projektov. Okrem toho, že tieto programy sú aj nástrojom budovania dobrej povesti/reputácie, posilňujú aj súdržnosť komunít a prispievajú k ich rozvoju. Silným komponentom programov spoločenskej zodpovednosti je aj to, že scitlivujú zamestnancov a zamestnankyne na potreby rozmanitých komunít tým, že ich priamo zapájajú do aktivít na ich podporu a rozvoj. Zamestnanci a zamestnankyne firiem majú v rámci týchto programov väčšinou vyčlenený počet hodín zo svojho pracovného času, ktorý by mali stráviť realizáciou verejnoprospešných aktivít. Firmy taktiež majú väčšinou dohody s rôznymi organizáciami, ktoré následne takouto formou dobrovoľníckej práce podporujú. Môžu to

byť komunitné aktivity typu zvelaďovania verejných priestorov, ale aj zapojenie do aktivít na pomoc zraniteľným skupinám. Tieto firemné programy tak môžu slúžiť ako inšpirácia aj pre samosprávy, ktoré by ich prvky mohli využiť na rozvoj a scitlivovanie svojho vlastného personálu napríklad v oblasti práce s mládežou z rozmanitých skupín.

MESTO PRE MLADÝCH

Odporúčania pre tvorbu stratégií zameraných
na mladých ľudí z rozmanitých skupín

© Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2024

Obálka a grafická úprava
Miloslav Duchoň

Produkcia
Bright s.r.o.

